Encyklopedie astrologie

Tibet

JAROSLAV HOLEČEK

Encyklopedie astrologie Tibet

Jaroslav Holeček

2026

Úvod

Tibetská astrologie

úvodní heslo

Tibetská astrologie je souhrnné označení pro nauky o výpočtu času, nebeských cyklech a jejich výkladu. Tibetský výraz *rtsis* („výpočet“) zahrnuje činnosti, které se v evropském pojmosloví rozdělují mezi astronomii, kalendářnictví a astrologii. Tyto nauky vznikaly a proměňovaly se v prostředí, v němž se setkávaly indické, čínské a místní tradice. Nelze je proto vymezit jako jediný systém převzatý z jedné země.

Historický vývoj

Pro rozvoj tibetských kalendářních výpočtů měla značný význam indická nauka *Kálačakra* („Kolo času“), jejíž texty byly přeloženy do tibetštiny. Na tomto základě vznikaly různé výpočetní tradice tibetského kalendáře. Vedle nich se rozvíjely postupy pracující s cykly zvířat a prvků, zpravidla spojované s čínským kulturním okruhem. V tibetském prostředí se tyto zdroje dále vykládaly a používaly společně; označení jejich původu tedy nevypovídá samo o sobě o podobě pozdější tibetské praxe.

Základní oblasti

Tradiční rozlišení uvádí **kar-tsi** (*skar rtsis*), výpočty spjaté především s kalendářem a nebeskými cykly, a **jung-tsi** (*'byung rtsis*), výklad vztahů mezi prvky a časovými cykly. Jung-tsi bývá označováno také jako *nag-tsi* (*nag rtsis*). Tyto názvy označují oblasti výpočtu a výkladu, jejichž pravidla se mohou v jednotlivých školách a textech lišit; nejde o dvě vzájemně uzavřené a neměnné nauky.

Kar-tsi se uplatňuje při sestavování kalendáře a určování časových údajů podle pravidel příslušné výpočetní tradice. Tibetský kalendář je lunisolární: při uspořádání měsíců a dnů propojuje měsíční a sluneční cykly. Jeho výpočet není pouhým převodem čínského kalendáře; vlastní pravidla se navíc mezi tibetskými kalendářními tradicemi liší.

Jung-tsi pracuje zejména se vztahy **pěti prvků**, **dvanácti zvířat** a dalších cyklických přiřazení. Jejich kombinace slouží k výkladu určitého období nebo životní situace. Zvíře přiřazené roku tak představuje pouze jednu ze složek výkladu. Stejně jako u čínské tradice je zavádějící ztotožnit celek astrologie s přehledem vlastností lidí narozených v jednotlivých zvířecích letech.

Postupy a oblasti užití

Kalendářní údaje a astrologické výklady se v tibetském prostředí používají při určování příznivých a nepříznivých dnů, plánování obřadů a posuzování událostí v životě jednotlivce. Výklad může vycházet z času narození, ze vztahu cyklických přiřazení k určitému dni nebo z pravidel konkrétní textové tradice. Přesný význam výsledku proto nelze odvodit z jediné tabulky zvířat a prvků; záleží na metodě, pro kterou byla sestavena.

Vztahy k dalším tradicím

Tibetská astrologie je svébytnou oblastí dějin astrologie právě tím, jak různé výpočetní a výkladové postupy začlenila do tibetského kalendářního a náboženského života. Rozlišení kar-tsi a jung-tsi pomáhá sledovat jejich různé zdroje a účely. Při srovnávání s čínskou či indickou astrologií je však třeba porovnávat konkrétní postupy a historické vrstvy, nikoli předpokládat totožnost celých tradic.

Historie tibetské astrologie: školy, představitelé, spisy a techniky

tibetská astrologie – souborné heslo

Tibetská astrologie vznikala postupným spojováním domácích představ o čase a věštění s naukami přicházejícími především z **Indie a Číny**. Její dějiny zahrnují překlady, tvorbu kalendářů, sestavování početních příruček, náboženské výklady i praktické poradenství. Tibetské slovo *rtsis*, doslova „počítání“, označuje širší oblast než současné české slovo astrologie: zahrnuje také astronomii, kalendářní výpočty a některé věštebné postupy. Project Himalayan Art

Tibetská astrologie proto netvoří jedinou neměnnou soustavu. Existují různé výpočetní školy, regionální varianty a učební tradice. Jejich představitelé sdílejí mnoho základních postupů, ale mohou se lišit v konstantách, určování měsíců, přiřazování kalendářních dat i ve způsobu výkladu.

Dvě hlavní větve

Základní členění rozlišuje **astrologii indického původu** a **astrologii prvků s čínskými předlohami**.

Větev	Tibetské označení	Hlavní obsah
„Bílé výpočty“	*dkar rtsis*	Kalendář, pohyby Slunce, Měsíce a planet, zatmění a související astrologické výklady
„Černé výpočty“	*nag rtsis*	Cykly zvířat a prvků, čísla mewa, trigramy parkha a jejich vztahy
Astrologie prvků	*'byung rtsis*, džungci	Označení zdůrazňující práci s prvky; obsahově se překrývá s nagci

Označení „bílé“ a „černé“ zde rozlišují tradice původu; nejsou hodnocením příznivosti jejich výsledků. V praktickém horoskopu nebo almanachu se údaje obou větví mohou kombinovat. Study Buddhism

Rané období a čínské vlivy

Kontakty Tibetu s okolními zeměmi přinášely kalendářní a věštebné znalosti již v době tibetské říše. **Dvanáct zvířecích označení roků** je doloženo v raných tibetských historických záznamech: například tibetské anály označují rok 650 jako rok psa. Takový zápis dokládá

používání zvířecího cyklu, nikoli ještě celou pozdější astrologickou soustavu. www.researchgate.net

Tradiční přehledy spojují přenos čínských znalostí s dobou krále **Songcän Gampa** a s čínskou princeznou Wencheng. Tato vyprávění zachycují tibetskou paměť kulturních kontaktů; při historickém zpracování je třeba posuzovat jednotlivá tvrzení podle dochovaných pramenů. Alexander Berzin uvádí také pozdější přenosy přes oblast **Chotanu** a postupné rozšiřování soustavy prvků o výklady narození, manželství, překážek, smrti a geomantie. Study Buddhism

Kálačakra a indická početní tradice

Zásadním mezníkem byl přenos **kálačakry** do Tibetu v 11. století. Její literatura spojuje popis vnějšího světa, lidského těla a meditační praxe. Kalendářní a astronomické postupy náležejí především k nauce o **vnějších cyklech času**.

Rok **1027** je tradičním počátkem prvního tibetského cyklu *rabčung*. Nelze jej však chápat jako datum jediného překladu, po němž okamžitě vznikl hotový tibetský kalendář. Přenos textů a jejich komentování pokračovaly a kálačakrový kalendář se výrazně prosadil až ve **druhé polovině 13. století**. arxiv.org

Hlavním textovým základem jsou **Zkrácená tantra kálačakry** a komentář **Vimalaprabhá**, „Neposkvrněná záře“, tradičně připisovaný Pundaríkovi. Vedle kálačakry ovlivnila tibetské osobní prognózy také indická literatura **Svaródaja**, známá rovněž pod označením *Juddhadžaja*. Indická složka tibetské astrologie tak zahrnuje více než samotnou tvorbu kalendáře. Study Buddhism

Hlavní výpočetní školy

Tsurphu

Tradice **Tsurphu** (*Tshur phu*, *tshur lugs*) je spojena především s prostředím **karma kagjü** a s komentářovou činností **třetího karmapy Rangdžung Dordžeho** ve 14. století.

Její význam spočívá v uchovávání vlastní linie kalendářních pravidel a jejich dalšího rozvíjení. Tsurphu sdílí základní kálačakrové principy s jinými školami, ale používá vlastní nastavení některých údajů. Study Buddhism

Phugpa

Škola **Phugpa** (*Phug pa*, *phug lugs*) se výrazně utvářela v **15. století**. Klíčovým představitelem byl **Phugpa Lhündub Gjamccho**, vedle něhož působili další učenci, zejména **Khedrub Norsang Gjamccho**.

Základním dílem Phugpy je **Pad dkar zhal lung**, dokončené roku **1447**, jehož název se překládá jako „Ústní poučení Pundaríky“. Tradice navazovala na starší komentářové prostředí, v němž měl významné místo **Butön Rinčhen Dub**. nitartha.org

Phugpa se stala široce používaným základem tibetských almanachů. Rozdíly mezi ní a Tsurphu mohou vést k odlišnému určení přestupného měsíce nebo vynechaného a zdvojeného data. Pro čtenáře proto označení školy představuje podstatnou součást identifikace kalendáře. arxiv.org

Další linie

Vedle těchto dvou hlavních škol existují **bhútánské postupy** spojené s tradicí drukpa kagjü, kombinovaná soustava **drikung kagjü** a mongolské varianty. K bhútánské linii patří **Drukčhen Pema Karpo**, který v 16. století spojoval materiál kálačakry s tantrou Čatuhpítha. Mongolská tradice **Nový Geden** je spojena se **Sumpou Khenpem Ješe Paldžorem** a rokem **1786**. Study Buddhism

Sanggjä Gjamccho a Bílý beryl

Významnou syntézu vytvořil regent **Desi Sanggjä Gjamccho (1653–1705)**. Jeho **Bílý beryl** (*Baiḍūrya dkar po*), dokončený roku **1685**, shromáždil rozsáhlou látku astrologie, věštění a kalendářních nauk. Autor později napsal také objasnění a odpovědi na kritiku tohoto díla. zenodo.org

Bílý beryl představuje důležitý pramen pro poznání toho, jak se jednotlivé techniky spojovaly do širšího systému. Dochované ilustrované rukopisy obsahují diagramy, tabulky a obrazové výklady. Například rukopis ze sbírky Rubin Museum pochází z **18. století**: datum konkrétního rukopisu je tedy třeba odlišit od doby sepsání původního díla. Project Himalayan Art

Astrologický *Bílý beryl* je samostatným dílem vedle autorova lékařského **Modrého berylu**. Oba spisy zároveň ukazují blízkost medicíny, astrálních nauk a organizace učenosti v tehdejším Tibetu. The Wisdom Experience

Bönské tradice

Bön má vlastní astrologické příručky a vyprávění o původu nauk. Jejich předávání zasazuje do příběhů o **Šenrabovi**, jeho žácích a dalších postavách bönské tradice.

Historický výzkum musí rozlišovat mezi těmito náboženskými rodokmeny a doloženým stářím konkrétních textů. Charles Ramble ukazuje, že bönští autoři využívali širší tibetské početní soustavy a současně jim dávali vlastní náboženský a terminologický rámec. www.researchgate.net

K významným představitelům patří:

- **Khenčhen Ňima Tenzin**, 23. opat Menri a autor astrologické příručky;
- **Lungtog Gjamccho**, autor pojednání o astrologii prvků;
- **Khjungtrul Džigme Namkhä Dordže**, autor rozsáhlého díla o kalendáři a astrologii;
- **Tenzin Namdak**, který se podílel na uchovávání textů a organizaci výuky v exilu.

Bönská astrologie tak zahrnuje vlastní literární tradici, přenos mezi učiteli i klášterní vzdělávání. www.researchgate.net

Základní spisy a jejich funkce

Spis nebo skupina textů	Hlavní význam
Zkrácená tantra kálačakry	Kosmologický a početní základ indické větve

Spis nebo skupina textů	Hlavní význam
Vimalaprabhá	Výklad kálačakry a jejího časového modelu
Pad dkar zhal lung	Základní dílo školy Phugpa
Bílý beryl	Rozsáhlá syntéza astrologických a věštebných nauk
Bönské učebnice	Výuka početních soustav a jejich bönské podání
Almanach *lo tho*	Výsledky pro konkrétní rok a praktické použití

Tabulka rozlišuje **zakládající text, komentář, učebnici a každoroční almanach**. Jejich role se mohou překrývat, ale každý poskytuje jiný druh informace. Pro studium techniky potřebujeme její pravidlo; pro zjištění data určitého roku příslušný almanach. Study Buddhism

Základní techniky

Kalendářní a astronomické postupy určují měsíce a lunární dny, polohy nebeských těles a zatmění. Kálačakrová tradice pracuje také s pěti základními kalendářními charakteristikami: lunárním dnem týdne, lunárním datem, měsíčním souhvězdím, jógou a karanou. Tyto údaje tvoří podklad pro další hodnocení dne. Study Buddhism

Astrologie prvků porovnává zvířata, prvky, čísla mewa a trigramy parkha. Z nich sestavuje vztahy mezi narozením a posuzovaným obdobím. Jejími pracovními pomůckami jsou cyklické seznamy, tabulky a diagramy, mezi nimi také obraz kosmické želvy. Project Himalayan Art

Osobní a účelové výklady zahrnují horoskopy narození, roční prognózy, posouzení manželské slučitelnosti a výklady spojené s nemocí či úmrtím. Vedle nich se používá výběr vhodného času pro určitou činnost a doporučení obřadů nebo jiných tradičních opatření. Jejich význam vychází z náboženského a kulturního prostředí příslušné tradice. mentseekhang.org

Moderní instituce a pokračování tradice

Roku **1916** vznikl ve Lhase za třináctého dalajlamy institut **Men-cchikang**, spojující medicínu a astrální nauky. V Dharamsále byl obnoven **23. března 1961** za čtrnáctého dalajlamy. Výuka, astrologické poradenství a vydávání kalendářů tak pokračovaly také v exilu. mentseekhang.org

Moderní období přineslo i reformy, například **kalendář Šerab Ling** a jeho sárnáthskou variantu. Současné studium proto zahrnuje jak uchovávání starších pravidel, tak jejich porovnávání s astronomickým pozorováním a rozbor historických pramenů. arxiv.org

---

Související hesla: Kálačakra; Džungci; Rabčung (rab byung); Tibetský almanach (lo tho); Astrologie bönu; Kosmická želva v tibetské astrologii; Výuka astrologie v bönském klášterním vzdělávání; Žluté výpočty (gser rtsis); Reformovaný kalendář Šerab Ling.

Západní astrologie a tibetské astrologické tradice

Srovnávací heslo — dějiny astrologie, výpočetní systémy a interpretační praxe

Západní astrologie a tibetská astrologie jsou souhrnná označení pro vnitřně rozmanité tradice, které spojují časové cykly a nebeské jevy s výkladem lidského života. Jejich rozdíl nespočívá jednoduše v protikladu západního zvěrokruhu a tibetských zvířecích roků. Tibetské planetární systémy znají také dvanáct znamení, planety, ascendent a domy; současně se v Tibetu rozvinuly rozsáhlé výpočty založené na pěti prvcích, devíti mewa, osmi parkha a dalších vztazích, které v běžné západní horoskopii nemají přímý protějšek. Podobně nelze celou západní astrologii ztotožnit s moderním psychologickým výkladem osobnosti nebo s populárním slunečním znamením.

Základní odlišnost se týká způsobu, jakým jednotlivé tradice propojují astronomický výpočet, kalendář, symbolickou klasifikaci, předpověď a náboženskou praxi. Západní horoskopie obvykle organizuje výklad kolem konfigurace nebe pro určitý okamžik a místo. Tibetský výklad může tuto planetární rovinu spojovat s několika dalšími soustavami cyklických přiřazení a s rituálními opatřeními. Přesné srovnání proto musí vždy určit, kterou západní metodu porovnává, s kterou tibetskou metodou. Následující výklad popisuje doložené nauky a jejich vlastní interpretace; označení příznivého či nepříznivého vlivu vyjadřují stanovisko příslušné astrologické tradice. [1; 6; 8; 12]

Vymezení pojmů a význam slova škola

Tibetské rtsis znamená počítání či výpočet. Rozsah tohoto pojmu se nekryje s moderním evropským rozdělením na matematiku, astronomii, tvorbu kalendáře a astrologii. Jeden učenec nebo jeden text může pojednávat všechny tyto oblasti. Výraz „tibetská astrologie“ je proto praktickou zastřešující kategorií, nikoli přesným překladem jediného oboru s neměnnými hranicemi.

Pojem škola se v tomto prostředí užívá nejméně ve čtyřech významech. Může označovat oblast metod, například výpočty planetární nebo prvkové; konkrétní početní tradici, například Phugpa či Cchurphu; náboženskou tradici, například Ňingma, Kagjü, Sakja, Gelug nebo bön; a konečně místní či institucionální způsob výuky. Tyto roviny se překrývají. Příslušnost autora k Ňingmě nevylučuje užívání výpočetní tradice rozšířené také mezi gelugovskými učenci. Příkladem je Ločhen Dharmašrí a jeho místo v předávání prvkové nauky spojené s tradicí Phugpa. [1, s. 15–19]

Označení	Co označuje	Co z něj nelze samo o sobě vyvodit
Karci neboli bílé výpočty	dkar rtsis, soubor nauk spojovaných s indickým původem	Jednu buddhistickou školu ani jeden výpočetní algoritmus
Hvězdné výpočty	skar rtsis, výraz užívaný pro astronomicko astrologické počítání	Že jde o týž tibetský zápis jako dkar rtsis
Nagci a jungci	nag rtsis a ’byung rtsis, černé či prvkové výpočty s čínskými souvislostmi	Černou magii ani pouhé převzetí celé současné čínské astrologie
Phugpa a Cchurphu	Linie astronomických a kalendářních výpočtů	Dvojici odpovídající dělení karci versus nagci
Bönské astrologické	Způsoby začlenění výpočtů a věštění do bönu	Jediný izolovaný systém bez sdílených postupů s buddhisty

Označení	Co označuje	Co z něj nelze samo o sobě vyvodit
tradice		

Podobná opatrnost platí na západní straně. Tropická a siderická astrologie se liší především referencí zvěrokruhu, zatímco tradiční a psychologická astrologie zejména výběrem technik a pojetím výkladu. Horární, nativní, elektionální a mundánní astrologie jsou oblasti použití. Tyto klasifikace nejsou vzájemně výlučné: astrolog může současně pracovat tropicky, tradičními technikami a horárně.

Historické vztahy a meze protikladu Východu a Západu

Západní horoskopická tradice se formovala ve starověkém Středomoří na základě několika kulturních zdrojů. Přes řeckojazyčné, arabsky píšící a latinské autory se proměňovala ve středověku a raném novověku. Označení „západní“ zde vyjadřuje dějinnou návaznost, nikoli výlučně evropské autorství nebo dnešní zeměpisné rozšíření. Ptolemaiův Tetrabiblos je významným příkladem antické systematizace; Lillyho Christian Astrology dokládá pozdější souběh nativního a otázkového výkladu. [8; 12]

Tibetské tradice vznikaly dlouhodobým spojováním indického astronomického a astrologického vědění, čínských cyklů a klasifikací, místních věšteckých praktik a buddhistických i bönských náboženských výkladů. Kálačakrová literatura získala zásadní význam při rozvoji početních systémů od období jejího přenosu do Tibetu v 11. století. Rok 1027 představuje tradiční počátek číslované řady šedesátiletých cyklů rabdžung; nemá být pokládán za datum vzniku veškerého tibetského astrologického vědění. [1, s. 15–18]

Společné užívání dvanácti znamení a sedmi klasických planetárních činitelů není důkazem dvou zcela nezávislých objevů totožné soustavy. Řecké a indické astrologické vědění bylo součástí dějin kulturních přenosů, jejichž vzdálené důsledky zasáhly také Tibet. Současně však přítomnost společného pojmu nedokládá totožný postup: tibetský výklad Marsu nelze získat mechanickým překladem západní učebnice.

Vyprávění o Maňdžušrím, kosmické želvě, Šenrabovi nebo šambhalských králích vysvětlují autoritu nauky v rámci dané tradice. Je třeba je odlišit od historicky ověřitelného datování rukopisů, překladů a početních tabulek. Stejně tak nelze bez dalšího přijímat západní legendy o nepřerušené jednotné nauce předané od jediného starověkého zakladatele. [1, s. 15–19, 46–57]

Rozmanitost západní astrologie

Tradiční západní astrologie zahrnuje rozdílné helénistické, středověké a raně novověké postupy i jejich dnešní obnovu. Většinou staví na sedmi klasických planetách v astrologickém smyslu, tedy včetně Slunce a Měsíce. Posuzuje jejich vládcovství a další důstojnosti, postavení vůči horizontu, vzájemné konfigurace a tematickou příslušnost domů. Nejde výlučně o psychologii: tradiční horoskopy pojednávají také majetek, rodiče, nemoc, sňatek, veřejné postavení nebo časování událostí. Ani tato tradice nemá jedinou nauku o míře osudové nutnosti.

Moderní psychologická astrologie klade větší důraz na prožívání, vnitřní konflikty, vztahové vzorce a sebepoznání. U Liz Greeneové se astrologická symbolika propojuje s hlubinnou psychologií. Humanistické a transpersonální pojetí Daneho Rudhyara zdůrazňuje celistvost

člověka, vývoj a smysl životního procesu. Tyto směry bývají méně zaměřené na jednoznačné předpovídání jednotlivých událostí, ačkoli i jejich autoři pracují s časovými cykly. Nelze je považovat za popis celé západní historie. [10; 13]

Siderické západní směry zachovávají hvězdnou referenci zvěrokruhu a užívají vlastní konvence jeho počátku, například Faganovu a Bradleyho. Samotná sideričnost z nich nedělá tibetskou astrologii: jejich soubor domů, aspektů a výkladových pravidel může zůstávat západní. Také použití Uranu, Neptunu a Pluta je samostatnou volbou; neurčuje, zda je horoskop tropický nebo siderický. [9]

Vedle toho existují specializované technické směry, například hamburská škola a kosmobiologie, které výrazně pracují s polovičními vzdálenostmi mezi horoskopickými body. Některé západní školy rozvíjejí karmické či esoterické výklady. Jejich pojmy však nelze automaticky překládat do buddhistické nauky o karmě. Populární předpovědi podle slunečního znamení představují zvláštní zjednodušený žánr, nikoli souhrn odbornějších západních technik.

Hlavní oblasti tibetské astrologie

Karci a planetární výpočty

Označení dkar rtsis, doslova „bílé výpočty“, odkazuje v tradičním výkladu na Indii. Zápis skar rtsis znamená „hvězdné výpočty“. Oba výrazy se v evropských přepisech a popularizacích snadno směšují, protože mohou znít podobně. V odborném hesle je vhodné uvést tibetský zápis a nespoléhat jen na českou podobu karci.

Indická vrstva zahrnuje výpočet pohybů Slunce, Měsíce a planet, kalendářních veličin a zatmění i jejich astrologické použití. Pro kálačakrové počítání jsou důležité den týdne, lunární datum, lunární stanice, jóga a karana. Tyto položky nejsou alternativními názvy pro západní domy či aspekty, nýbrž samostatnými kalendářními veličinami. Planetární nativita může zahrnovat znamení, ascendent a domy. [5]

Ve srovnání se západní astrologií je tato oblast strukturálně nejbližší horoskopii založené na nebeských polohách. Shoda se však týká jen části stavebních prvků. Lišit se může astronomický model, poloha počátku zvěrokruhu, časová jednotka, metoda rozdělení života na období i pravidla výkladu. Západní program s přepnutým sidérickým zvěrokruhem proto sám o sobě nevytvoří tradiční tibetský horoskop.

Nagci a jungci

Nag rtsis, „černé výpočty“, a ’byung rtsis, „prvkové výpočty“, označují související okruh metod, jejichž historické vazby směřují především k čínskému vědění. Černá barva zde není morálním hodnocením. Základními prostředky jsou pět prvků, dvanáct zvířat, devět číselných kvalit mewa a osm trigramů parkha. Výklad vzniká skládáním a porovnáváním těchto určení podle konkrétních tabulek a početních pravidel. [1, s. 16–18, 58–79]

Tato oblast se uplatňuje v rozborech narození, manželství, životních překážek, nemoci, úmrtí i prostorových a směrových vztahů. Není omezena na obecnou povahu člověka narozeného v určitém zvířecím roce. Tentýž člověk může mít odlišné prvkové určení pro životní sílu, tělo, moc

či majetkové možnosti a štěstí. K narození se navíc vztahují proměnné charakteristiky jednotlivých období.

V západní horoskopii se naproti tomu podobné životní oblasti obvykle vykládají prostřednictvím domů, jejich vládců a dalších signifikátorů. Funkční podobnost ještě neumožňuje ztotožnit tibetskou životní sílu se Sluncem nebo štěstí s Jupiterem. Takový převod by nahrazoval pravidla pramene nově vytvořenou soustavou.

Jangčhar neboli svaródaja

Jangčhar, tibetsky dbyangs ’char, je indického původu a souvisí se svaródajovou literaturou. V některých členěních patří k bílým výpočtům; jiná členění jej uvádějí jako samostatnou třetí oblast vedle planetární astrologie a prvkového věštění. Historicky zahrnuje diagramy a postupy vztahující hlásky, čas, prvky a výsledek zamýšleného jednání. Významnou součást představovaly také otázky vítězství a střetu, označované jako g.yul rgyal. [1, s. 15–17]

Doložené tibetské komentáře a přenosové linie ukazují, že nešlo jen o jiné jméno pro nagci. Míra praktického používání byla proměnlivá; existence komplikovaných diagramů v rukopise neprokazuje, že je každý tibetský astrolog běžně využíval. Západním otázkovým nebo elektionálním postupům se jangčhar může podobat účelem, nikoli nutně výpočetní stavbou. Také případná podobnost s evropskou hláskovou či číselnou symbolikou je srovnávací analogií, nikoli doloženou totožností.

Tibetské početní a náboženské tradice

Phugpa

Phugpa, Phug-pa či Phug-lugs, je tradice spojená zejména s Phugpou Lhündubem Gjamcchem a dalšími učenci 15. století, navazujícími na starší kálačakrové výklady. Sanggjä Gjamccho ji později významně systematizoval v Bílém berylu. Tato příručka přitom nespojuje jen astronomické výpočty, ale také různé astrologické a divinatorní metody. Nelze tedy tvrdit, že „Phugpa“ znamená výlučně planetární astrologii bez prvkových postupů. [1, s. 15–19]

V rozlišení grub rtsis a byed rtsis se obvykle mluví o úplnějších či systematických a o praktických či zkrácených výpočtech, navazujících na indické pojmy siddhánta a karana. Tyto výrazy je nutné vztáhnout ke konkrétnímu textu. Phugpa zdůrazňuje rekonstruovanou systematickou tradici, ale Bílý beryl pracuje také s praktickými výpočty, zvláště v souvislosti se zatměními. Rozdíl tedy nelze vyjádřit jako „jedna škola počítá přesně, druhá přibližně“. [2]

Cchurphu

Cchurphu, v zahraniční literatuře Tsurphu či Tsurpu, tibetsky mtshur phu, označuje početní tradici spojenou s klášterem Cchurphu a prostředím Karma Kagjü. Mezi jejími důležitými východisky stojí dílo třetího karmapy Rangdžunga Dordžeho; později ji rozpracovali další autoři. S Phugpou sdílí kálačakrový základ, avšak liší se konkrétními výchozími údaji a postupy. V některých popisech se zdůrazňuje užití praktické soustavy pro Slunce a Měsíc a systematické pro planety. [1, s. 15–16; 2]

Odlišný kalendářní výsledek může znamenat jiné přiřazení lunárního data občanskému dni nebo jiné uspořádání přestupných měsíců. Nevypovídá sám o sobě o odlišné „psychologii

znamení“. Při porovnání horoskopů je proto nejprve třeba ověřit, zda oba astrologové vycházejí ze stejného kalendářního převodu. [3, příloha A]

Další linie a regionální podoby

Starší tvorbu nelze vtěsnat do pozdějšího rozdělení Phugpa–Cchurphu. Významné byly výklady Butöna Rinčhenduba, Dölpopy Šeraba Gjalcchäna a dalších učenců. Dölpopovo podání se uchovávalo v tradici Džonang; existovaly také samostatné výklady spojované s Čhangpou Namgjalem Dagzangem. Jejich přínos patří do dějin konkrétních textů a kálačakrových výpočtů, nikoli do seznamu navzájem uzavřených národních astrologií. [1, s. 15–16]

Tradice Drukpa a bhútánské kalendářnictví rozvíjely také kombinace kálačakrových a čatušpíthových podkladů; v prostředí Drikung Kagjü se uvádí spojování postupů Cchurphu a Phugpa. Mongolské a bhútánské varianty mohou sdílet základní aritmetické struktury s tibetskými výpočty a současně se lišit epochou, přestupnými pravidly nebo označováním měsíců. Pro konkrétní datum je nutné znát příslušný kalendář, nikoli pouze náboženskou příslušnost uživatele. [2; 3]

Staré a nové čínské výpočty, rgya rtsis rnying ma a rgya rtsis gsar ma, představují ještě jinou osu členění. Novější soubory souvisejí s pozdějšími čínskými almanachy a astronomickými reformami. Jejich evropské astronomické souvislosti neznamenají převzetí moderní západní psychologické astrologie. Z názvu „čínské“ nelze usuzovat, že všechny takto označené texty používají totožné metody. [1, s. 16–17; 5]

Bönské tradice

Bön zahrnuje vlastní výklady původu vědění, autoritativní postavy, obřady a věštecké postupy. Současně jeho učenci přejímali a rozvíjeli astronomické i prvkové výpočty sdílené s buddhistickým prostředím. Ramblův výzkum bönských učebnic ukazuje, že specificky bönské rámování a obecnější početní látka mohou stát těsně vedle sebe. Není proto přesné představovat bönskou astrologii jako jediný neproměněný předbuddhistický protiklad Kálačakry. [4]

Odlišnost může spočívat v příběhu legitimujícím nauku, v oslovených božstvech nebo v navazujícím rituálu, aniž by se stejně zásadně měnila násobilka či výpočet nebeských cyklů. Naopak konkrétní věštecké či obřadní postupy mohou být specifické. Srovnání se Západem musí proto rozlišit společnou početní techniku od náboženské interpretace jejího výsledku. Také Bílý beryl na některých místech počítá s buddhistickými i bönskými rituálními prostředky. [1, s. 17; 4]

Tradice nebo soubor metod	Hlavní odlišující rovina	Důsledek pro srovnání se Západem
Phugpa a Cchurphu	Výpočet a kalendářní návaznost	Nutno ověřit tabulky, epochu a datování před výkladem
Prvkové nauky Bílého berylu	Vztahy prvků a více osobních složek	Přímé převádění na planety či domy nefunguje
Jangčhar	Hláskové a diagramové postupy	Podobný účel neznamená stejnou horární metodu
Bönské podoby	Náboženské zasazení i konkrétní postupy	Sdílený výpočet může mít odlišný rituální výklad
Mongolské a	Regionální kalendářní	Obecné označení tibetský

Tradice nebo soubor metod	Hlavní odlišující rovina	Důsledek pro srovnání se Západem
bhútánské varianty	konvence	kalendář nemusí stačit

Zvěrokruh a cyklus dvanácti zvířat

Většina západních škol užívá tropický zvěrokruh: dvanáct stejně velkých úseků ekliptiky po 30°, jejichž počátek v Beranu je vázán na jarní rovnodennost. Znamení jsou zde geometrické úseky, nikoli nestejně velká astronomická souhvězdí. Siderický zvěrokruh naproti tomu vztahuje svůj počátek k určité hvězdné referenci. Volba této reference není jednotná. Precese vysvětluje, proč se tropická a siderická souřadnice v čase rozcházejí. [8; 9]

Tibetské planetární výpočty mají vlastní historii definování zvěrokruhu. Není dostatečné označit vše tibetské za siderické a vše západní za tropické. Kálačakrové pojetí, jeho tibetské výpočetní realizace a moderní přepočet pomocí současné efemeridy nejsou totožné věci. Historické modely se mohou od pozorované oblohy odchylovat také kvůli použitým konstantám, nejen kvůli rozdílnému počátku znamení. Při technickém srovnání je nutné uvést konkrétní systém a epochu. [7]

Dvanáct zvířat představuje v prvkové astrologii odlišný druh členění. Rok myši, vola, tygra či zajíce není úsekem ekliptiky, v němž při narození stálo Slunce. Stejná zvířecí označení se mohou uplatňovat i v kratších cyklech. Zvíře roku narození proto není tibetskou náhradou slunečního znamení. Člověk může mít současně západní Slunce v Beranu a tibetský rok zajíce; obě označení odpovídají různým otázkám.

Šedesátiletý cyklus vzniká spojením zvířecí řady s pěti prvky a střídáním mužské a ženské polarity podle stanovené posloupnosti. Nejde o všech 12 × 5 × 2 nezávislých možností: vazba polarity na pořadí cyklu omezuje výslednou řadu na šedesát kombinací. Tibetský rabdžung a čínská řada mají odlišné konvence počátku. Shodný počet let proto neznamená, že se musí shodovat také pořadové číslo cyklu nebo den nového roku. [1, s. 58–79]

Planety a lunární stanice

Sedm klasických astrologických planet zahrnuje Slunce, Měsíc, Merkur, Venuši, Mars, Jupiter a Saturn. Jde o historickou astrologickou kategorii, nikoli o dnešní astronomickou definici planety. Tibetské indické systémy pracují také s uzly měsíční dráhy. Označení devíti činitelů proto neznamená devět hmotných planet: měsíční uzly jsou průsečíky dráhových rovin. V kálačakrovém názvosloví se setkáváme s Ráhuem a Kálágnim. [6]

Moderní západní astrologové často připojují Uran, Neptun a Pluto, někdy další tělesa a matematické body. Tradiční západní školy je však mohou vynechávat nebo jim přisuzovat vedlejší roli. Nepřítomnost transsaturnských těles tedy odlišuje klasický tibetský systém zejména od některých moderních západních směrů, nikoli od celé západní tradice.

Lunární stanice neboli gjukar člení měsíční dráhu jinak než dvanáct znamení. V indických výpočtech je významná soustava 27 úseků; v dalších souvislostech se objevuje také počet 28. Tento rozdíl je třeba vztáhnout ke konkrétnímu seznamu a metodě. Lunární stanice mohou

vstupovat do denních kombinací a hodnocení vhodnosti určité činnosti. V běžné moderní západní nativní astrologii bývají méně ústřední, ale západní a arabské dějiny lunárních stanic nedovolují tvrdit, že je Západ vůbec nezná. [1, s. 15–16; 5]

Prvky a jejich vzájemné vztahy

V západní astrologii se obvykle rozlišují oheň, země, vzduch a voda. Tato čtveřice se uplatňuje při třídění znamení a ve výkladech kvalit, temperamentu nebo psychologické orientace. Podrobnosti závisejí na škole. Prvkové zařazení znamení a fyzické složení nebeského tělesa přitom představují zcela odlišná tvrzení.

Tibetské prvkové výpočty pracují s pěticí dřevo, oheň, země, železo neboli kov a voda. Podstatné nejsou jen názvy, ale směrové vztahy mezi prvky. V plodivé řadě dřevo živí oheň, oheň vede k zemi, země k železu, železo k vodě a voda ke dřevu. V ovládající řadě dřevo překonává zemi, země vodu, voda oheň, oheň železo a železo dřevo. Jde o tradiční symbolické vztahy; jejich jazyk nemá být vydáván za popis současné fyziky. [1, s. 58–79]

Vzhledem k určitému výchozímu prvku se rozlišuje matka, syn, nepřítel, přítel a totožnost. Směr srovnání je rozhodující. Je-li posuzovaným prvkem dřevo, voda je jeho matkou, oheň synem, železo nepřítelem a země přítelem; dřevo představuje totožnost. Záměna výchozí a porovnávané strany může změnit výsledek. Samotná znalost dvojice názvů proto k výkladu nestačí.

Západní trigon není ekvivalentem tibetské matky a kvadratura není ekvivalentem nepřítele. Aspekt vyjadřuje úhlový nebo znamenový vztah; prvková relace se odvozuje z jiné soustavy pravidel. Také shoda dvou tibetských prvků nemusí být automaticky příznivá. V určitých zjednodušených schématech Bal-mo lding-skor se totožnost země a vody hodnotí jinak než totožnost dřeva, ohně a železa. Hodnoticí pravidlo je vždy třeba převzít z příslušné metody. [1, s. 226, 390]

Vedle uvedené pětice existuje v kálačakrové a další buddhistické kosmologii soustava země, vody, ohně, větru a prostoru. Nejde o alternativní překlad téže řady. Železo není tibetské slovo pro západní vzduch a dřevo není prostým ekvivalentem prostoru. Ani podobnost indické čtveřice země–voda–oheň–vítr se západními živly nezaručuje totožnou astrologickou funkci. [5]

Mewa parkha a osobní složky

Devět mewa, tibetsky sme ba, propojuje čísla s barvami, prvky a místy v tradičním číselném uspořádání. Osm parkha, spar kha, je odvozeno od trigramů a souvisí mimo jiné se směry a prvkovými kvalitami. Mewa ani parkha nejsou tibetskými planetami. Nelze je bez změny metody dosadit do západního horoskopu jako další znamení nebo domy. [1, s. 58–79]

Prvkový rozbor může rozlišovat srog, životní sílu; lus, tělo; dbang thang, moc, možnosti a majetkovou či společenskou prosperitu; klung rta, štěstí a zdar; a bla, životní či ochranný princip. Překlady se liší a žádné jednoslovné české označení nevyčerpává celý význam. Zejména bla není vhodné bez vysvětlení překládat jako nesmrtelnou duši v evropském náboženském smyslu. Ne každá metoda používá všech pět složek stejným způsobem. [1, s. 58–79, 140–190, 390–397]

U každé složky může být výchozí prvek jiný. Výsledek pro zdraví těla tedy nemusí být stejný jako výsledek pro společenský zdar. Tibetské schéma dovoluje vedle sebe zaznamenat několik příznivých a nepříznivých vztahů. Západní horoskop také běžně obsahuje protichůdné signifikace; odlišnost není v existenci smíšeného výsledku, nýbrž v tom, jaké proměnné jej vytvářejí a jak se váží.

Ani záznam bílými a černými oblázky není jednotným univerzálním skórováním. Některá schémata používají více oblázků a smíšené kombinace, zatímco zjednodušený Bal-mo lding-skor vyznačuje jednotlivá pole jedním bílým nebo černým oblázkem. Sečtení těchto záznamů do jednoho procenta „šťastného života“ by bylo novou interpretací, nikoli automatickým přepisem tradičního pramene. [1, s. 226, 361–362, 390]

Čas narození místo a kalendářní převod

Pro západní nativitu se zpravidla zadává datum, místní čas narození a místo, z něhož se odvodí časový přepočet a vztah nebeské sféry k místnímu horizontu. Nejistota času může výrazně změnit ascendent a domy. U některých planet bude změna během několika minut malá, zatímco úhlové body se posunují rychleji. Důležitá je také použitá soustava domů. Horoskop bez známého času proto není rovnocennou náhradou úplného výpočtu.

V tibetské prvkové praxi lze část údajů odvodit z roku narození; podrobnější metody připojují měsíc, den a časový úsek. Planetární výpočet může vyžadovat podstatně přesnější údaje. Tvrzení, že tibetská astrologie čas ani místo narození nepotřebuje, je proto nesprávné. Přesnost vstupu se musí řídit konkrétní metodou, nikoli obecnou představou o „východním horoskopu“.

Tibetský lunisolární kalendář propojuje lunární datum se slunečním rokem. Obsahuje přestupné měsíce a může určité číslo lunárního dne v posloupnosti občanských dnů vynechat nebo zopakovat. Neznamená to, že by se fyzický den ztratil či trval dvakrát déle. Jde o přiřazení dvou odlišných druhů časových jednotek. Rozdíly mezi kalendářními tradicemi se promítají do převodu data narození i do denních doporučení. [3, oddíly 5–8 a příloha A]

K dalším odlišnostem patří tradiční započítávání věku a určení hranice nového roku. Některé tabulky pracují s věkem počítaným od jedné a s přechodem při novém roce, nikoli s počtem dovršených narozenin. U osoby narozené začátkem gregoriánského roku nelze zvíře roku spolehlivě určit pouhým pohledem na letopočet. Záměna kalendářního převodu či věkové konvence může vytvořit rozdíl, který následně chybně připíšeme astrologické interpretaci. [1, s. 58–79, 226–259]

Podoba horoskopu a způsob skládání výkladu

Západní horoskop se dnes často kreslí jako kruh s planetami, znameními, domy a sítí aspektů. Kruhová forma však není nutnou podmínkou západní metody; historicky existovaly také jiné grafické úpravy. Důležitý je vztah mezi použitými údaji, nikoli samotný obrys diagramu.

Tibetské výklady mohou využívat tabulky, číselné čtverce, směrové diagramy, obrazce zvířat a další pomůcky. Známá ochranná vyobrazení kombinující několik soustav nejsou vždy osobním horoskopem. Mohou shrnovat kosmologii, chránit nositele nebo sloužit jako pomůcka pro počítání. Je nutné rozlišit obecný kosmogram od výpočtu sestaveného pro určitou osobu. [1, s. 18–20, 58–79]

Při západním výkladu se obvykle kombinuje povaha planety, její znamení, dům, síla a vztahy k dalším činitelům. Tibetský prvkový výklad může postupovat přes několik oddělených porovnání: osobní složku proti složce roku, jednu rodinnou charakteristiku proti druhé nebo směr pohybu proti právě účinnému postavení. Další údaje mohou vycházet z planetárního kalendáře. Takový výklad není jednou tabulkou povah dvanácti zvířat.

Ani v jedné tradici neznamená množství údajů jejich automatické sjednocení. Dva astrologové mohou zvolit jinou metodu, jinou hierarchii pravidel nebo jiný způsob řešení rozporu. Při srovnávání výsledků je proto třeba zaznamenat nejen konečný soud, ale i cestu, kterou k němu interpret dospěl.

Prognóza životní období a překážkové roky

Západní astrologie používá několik rodin časovacích technik: tranzity porovnávají průběžné planetární polohy s výchozím horoskopem; direkce a progrese pracují s různými způsoby symbolického či odvozeného posunu; návraty vytvářejí horoskop okamžiku, kdy se vybraný činitel vrací na výchozí místo. Tradiční metody dále přidělují období určitým vládcům. Jednotlivé techniky se liší a nelze je shrnout jako pouhé sledování aktuálního slunečního znamení.

V tibetských planetárních prognózách se objevuje rozdělování života na období a pododdíly spojené s planetárními činiteli. Některé postupy vztahují jejich délku k tradičně vypočtené délce života. Takový výpočet je součást nauky; nemá být zaměňován za zjištění skutečné délky života člověka. Podobnost se západními vládci času je užitečná na úrovni obecného principu, ale neurčuje totožné pořadí, délky ani způsob hodnocení. [6]

Prvkové metody porovnávají natalitu s charakteristikami určitého roku nebo jiného období. Překážkový rok lo keg není jednoduše „tibetský Saturnův návrat“. Může být určen jiným cyklem a jinou sadou pravidel; vztah k narození se neodvozuje nutně od skutečného oběhu jedné planety. Součástí rozboru bývá také určení ohrožené oblasti a tradičně doporučované reakce. [1, s. 226–259]

Pro srovnání je zásadní oddělit opakování cyklu od jeho výkladu. Návrat zvířecího roku, přechod mewa a planetární tranzit jsou různé události v různých soustavách. Časová blízkost sama nedokazuje, že všechny popisují jediný skrytý kosmický mechanismus.

Partnerské rodinné a společenské otázky

Západní synastrie porovnává dva horoskopy, často jejich planetární aspekty a vztahy k osám či domům. Některé moderní školy vytvářejí také odvozené vztahové horoskopy. Tradiční západní astrologie může sňatek posuzovat uvnitř jednotlivé nativity, otázkovým horoskopem nebo volbou vhodného okamžiku. Označení „partnerská astrologie“ tedy zahrnuje několik rozdílných postupů.

Tibetské manželské výpočty bag rtsis mohou porovnávat zvířata, prvkové složky, mewa a parkha obou partnerů a vztahovat jejich kombinace k manželství, majetku, zdraví, dětem nebo rodinnému soužití. Některá pravidla jsou asymetrická a závisí na tom, který partner je výchozí stranou porovnání. Jednoduchá tabulka „tato dvě zvířata se hodí“ nevystihuje rozsah takového rozboru. [1, s. 194–223]

Starší prameny často předpokládají konkrétní uspořádání domácnosti, rodové povinnosti a rozdílné role muže a ženy. Tato pravidla je třeba historicky popsat, nikoli automaticky povyšovat na obecnou normu pro dnešní vztahy. Také západní klasické prameny odrážejí společenské podmínky své doby. Případná moderní úprava má být označena jako úprava, aby čtenář dokázal rozlišit pramenné pravidlo od současné interpretace.

Volba času otázkové výklady a geomantie

Západní elektionální astrologie hledá vhodný okamžik zahájení činnosti. Horární astrologie interpretuje horoskop otázky podle pravidel určujících její okamžik a signifikátory. Tibetské almanachy a výpočty příznivosti dnů řeší mnohé podobné praktické potřeby, avšak mohou kombinovat den týdne, lunární datum, stanici Měsíce, prvkové vztahy a osobní charakteristiky. Den proto může být v jedné rovině příznivý a v jiné nevhodný nebo vhodný jen pro určitou činnost. [1, s. 262–293; 12]

Tibetský výklad okamžiku dotazu rovněž nelze ztotožnit s evropskou horární metodou jen proto, že oba odpovídají na otázku. Odlišné mohou být samotné vstupní údaje i způsob přidělení významu jednotlivým polím. Třicet čínsko tibetských výpočetních obrazců a třináct schémat Balmo lding-skor dokládají, že i uvnitř jediné pramenné tradice existují různé sestavy určené k různým účelům. [1, s. 360–397]

Tibetská sa che, geomantie, vztahuje krajinu, stavbu, orientaci a čas ke kvalitám místa a k jednání jeho obyvatel. Není totožná ani se západní relokační astrologií, ani s evropskou věšteckou geomantií založenou na šestnácti figurách. Shodné evropské překladové slovo tedy může označovat značně odlišné metody. Západní horoskop pro místo stavby a tibetské posouzení krajiny mohou řešit tutéž praktickou otázku, ale posuzovat jiné znaky. [1, s. 120–122]

Zdraví úmrtí a nápravné obřady

V tibetském prostředí byly medicína, kalendářnictví a astrologie institucionálně i pojmově propojeny. Astrologické postupy mohly sloužit k hodnocení období nemoci, času zákroku, potřeby obřadu nebo vztahu jednotlivce k právě probíhajícím cyklům. Tyto role se nesmějí ztotožnit s celým obsahem tibetské medicíny, která má vlastní diagnostické a léčebné postupy. [1, s. 296–305]

Historická západní medicínská astrologie rovněž spojovala tělo, temperament, čas a nebeské činitele. Rozdíl tedy nespočívá v přítomnosti medicínské astrologie pouze na tibetské straně. Výrazný kontrast vzniká spíše mezi tradičními léčebně astrologickými systémy a dnešní západní psychologickou astrologií, která může obdobné symboly používat především jako jazyk prožívání.

Tibetské výklady úmrtí, gshin rtsis, mohou určovat čas, směr a další okolnosti pohřebních úkonů, případně opatření vztahovaná k pozůstalým. Jde o samostatně rozpracovanou praktickou oblast, kterou nelze nahradit obecným západním výkladem osmého domu. Bílý beryl a související komentáře dokládají rozsáhlé tabulky a pravidla pro tyto situace. [1, s. 308–357]

K nepříznivému výsledku může v tibetských naukách náležet konkrétní obřad, modlitba, obětina, ochranný prostředek nebo změna zamýšleného jednání. Tyto prostředky vycházejí z náboženského a sociálního prostředí interpreta. Na Západě najdeme historické talismanické a

náboženské reakce i moderní práci se sebepoznáním. Protiklad „tibetská astrologie napravuje, západní jen předpovídá“ proto neobstojí. [1, s. 226–259]

Kolektivní dění autorita a předávání nauky

Západní mundánní astrologie vztahuje nebeské konfigurace ke kolektivním dějům, vládě, válkám nebo přírodním událostem. Tím připomíná některé veřejné funkce tibetských almanachů a výpočtů ročních podmínek. Není však jejich metodickým ekvivalentem. Tibetský pramen může posuzovat společné podmínky roku prvkově, zvířecími cykly nebo zvláštními obrazci, zatímco západní výklad může vycházet z horoskopu slunečního vstupu, zatmění či planetární konjunkce. Kolektivní dosah tedy existuje na obou stranách, ale má různé technické podoby. [1, s. 15–18]

Tibetský astrolog býval zároveň účastníkem určité učební a textové linie. Autorita výsledku se mohla opírat o platný almanach, uznávaného učitele, přenos příručky i schopnost provést početní postup. Západní historie rovněž zná učebnice, školy a osobní výuku; v moderním prostředí však vedle sebe existuje mnoho soukromých organizací a autorských systémů. Rozdíl mezi tradicemi nelze redukovat na údajný protiklad tibetského memorování a západní samostatnosti. V obou prostředích jsou doloženy komentáře, spory a úpravy metod. [1, s. 15–20; 4]

Tisk, počítače a elektronické efemeridy mění způsob získávání výchozích údajů, nikoli automaticky samotnou interpretaci. Program může přesně reprodukovat tradiční algoritmus, přepočítat moderní astronomické polohy nebo spojit obojí. O tom, zda je výsledek Phugpa, Cchurphu či moderní kombinace, rozhoduje použitá metoda, ne skutečnost, že vznikl na počítači. Stejně tak samotný program nezaručuje shodu výkladu dvou západních astrologů.

Karma příčinnost a svoboda jednání

Buddhistické výklady mohou chápat astrologickou konfiguraci jako ukazatel karmických podmínek, nikoli jako nezávislou moc planety, která člověku přikazuje osud. V takovém pojetí je astrologické poznání podřízeno širší otázce jednání, utrpení a osvobození. Z toho neplyne, že každý praktický výklad v Tibetu používá totožnou filozofickou argumentaci. Náboženská nauka, almanachové pravidlo a každodenní zvyk představují různé roviny. [6]

Také západní tradice nabízí několik modelů: působení nebeských kvalit, znamení prozřetelnosti, symbolické korespondence nebo psychologicky interpretovanou souběžnost. Moderní psychologický přístup může planetu vykládat jako symbol vnitřního procesu. To se v určitém ohledu blíží nejednoduché příčinnosti buddhistických výkladů, avšak Jungova psychologie a buddhistická karma nejsou zaměnitelné nauky. [8; 10]

Tibetskou astrologii nelze jednotně označit za fatalistickou a západní za svobodnou, ani naopak. Přísně formulované předpovědi se mohou v obou prostředích kombinovat s možností jednání a změny. Rozhodující je, zda konkrétní autor předkládá nevyhnutelnou událost, podmíněnou tendenci, tradičně doporučenou reakci nebo symbolický podnět k úvaze. „Karmický“ neznamená automaticky „nezměnitelný“.

Srovnání postupů na modelových otázkách

Následující příklady jsou metodickým srovnáním, nikoli astrologickými výpočty pro konkrétní osobu. Ukazují, proč podobně znějící závěr nemusí vycházet ze stejného druhu údajů.

Otázka	Možný západní postup	Možný tibetský postup	Rozhodující rozdíl
Jak vyložit narození	Planety ve znameních a domech, aspekty a vládci	Planetární nativita a případně prvkové složky, mewa a parkha	Tibetský výklad může vrstvit několik odlišných soustav
Jak hodnotit příští rok	Tranzity, návratový horoskop, vládce období	Vztah narození k roku, překážkové výpočty, planetární období	Návrat cyklu nemusí být návratem planety
Jak posoudit vztah	Synastrie, nativní ukazatele sňatku	Bag rtsis s porovnáním několika složek partnerů	Odlišné proměnné a někdy směrovost porovnání
Kdy zahájit cestu	Elekce s přihlédnutím k nativitě	Almanach a osobní prvkové či směrové vztahy	Vhodnost závisí na účelu a konkrétní metodě
Jak odpovědět na otázku	Horární mapa okamžiku otázky	Výpočet podle hodiny či příslušný věštecký obrazec	Stejný účel nezaručuje shodnou konstrukci

Představme si označení „rok dřevěného draka“. Neobsahuje samo o sobě údaj o poloze Slunce v západním zvěrokruhu, ascendentu ani domovém systému. Pro prvkové srovnání navíc ještě potřebujeme vědět, kterou osobní složku porovnáváme a podle které tabulky. Západní závěr o silném Marsu proto nelze ani potvrdit, ani vyvrátit pouze uvedeným tibetským označením.

Podobně „nepříznivý den“ v almanachu nemusí znamenat všeobecný zákaz veškeré činnosti. Může jít o výsledek jednoho vztahu, určený pro určitý úkon nebo pro určitého člověka. Srovnávat jej se západním „napjatým tranzitem“ lze teprve po vysvětlení rozsahu obou tvrzení. Bez toho se porovnávají slovní dojmy místo skutečných metod.

Nejčastější chyby při srovnávání

První chybou je stavět proti sobě úplnou tibetskou nauku a novinový západní horoskop. Druhou je opačné zjednodušení: zredukovat Tibet na dvanáct zvířecích charakteristik a porovnat je s podrobnou západní nativitou. V obou případech se porovnávají nesouměřitelné úrovně podrobnosti.

Další chybou je ztotožnit dvě různé klasifikace: Phugpu s karci, Cchurphu s nagci, bön s jedinou předbuddhistickou metodou nebo jednotlivé buddhistické školy s pevně oddělenými astrologickými systémy. Stejně zavádějící je automaticky převádět mewa na numerologii západního typu, parkha na domy, klung rta na Jupitera a vztah matky na trigon. Takové analogie mohou být autorskou interpretační pomůckou, ale nemají být prezentovány jako tradiční ekvivalence.

Technickou chybou je zaměnit znamení se souhvězdím, lunární stanici s lunárním dnem, zvíře roku s polohou Slunce nebo tradiční věk s dovršeným věkem. Závažná je také záměna pravidel mezi dvěma tibetskými diagramy, například přenesení víceoblázkového hodnocení do zjednodušeného Bal-mo lding-skor.

Konečně je nutné odlišit přesnost astronomického výpočtu od oprávněnosti astrologického výkladu. Správně vypočtená poloha planety sama nedokazuje, že z ní lze určit charakter nebo

osud. Naopak historická hodnota rukopisu není závislá na tom, zda jeho předpovědi obstojí v současném testování.

Pramenné meze

Bílý beryl a Měsíční paprsky poskytují zvlášť bohatý podklad pro prvkové nauky jedné významné pramenné tradice. Nezastupují však beze zbytku všechna místní podání, všechny bönské texty ani všechny kalendářní algoritmy. Výše uvedené srovnání proto zachycuje hlavní historické a metodické osy; tvrzení o určitém konkrétním horoskopu vyžaduje identifikaci jeho skutečného pramene a postupu.

Související hesla: Tibetská astrologie; Karci; Jung-tsi; Kálačakra; Bílý beryl; Tibetský kalendář; Šedesátkový cyklus; Mewa; Parkha; Pět osobních složek v tibetské astrologii; Tibetský horoskop narození; Manželská shoda v tibetské astrologii; Lo keg; Sa če; Šinci; Bal-mo lding-skor; Tropický zvěrokruh; Siderický zvěrokruh; Nativní astrologie; Horární astrologie; Elektionální astrologie; Psychologická astrologie.

Prameny a literatura

Čísla v hranatých závorkách odkazují na následující seznam. U Dorjeho publikace se uvádějí tištěné strany knihy, nikoli pořadí stránek souboru PDF. Heslo je autorským srovnávacím zpracováním, nikoli překladem jediné předlohy. Internetové zdroje byly ověřeny 4. října 2026.

[1] DORJE, Gyurme. Tibetan Elemental Divination Paintings. Illuminated Manuscripts from the White Beryl of Sangs-rgyas rGya-mtsho with the Moonbeams Treatise of Lo-chen Dharmaśrī. London: John Eskenazi in association with Sam Fogg, 2001. Dodané PDF. Použity zejména s. 15–20, 46–79, 120–122, 140–190, 194–223, 226–259, 262–293, 296–305, 308–357 a 360–397. Pramen spojuje reprodukce a výklad materiálu Bílého berylu, text Měsíčních paprsků a Dorjeho odborný komentář; jde o rozlišitelné textové vrstvy.

[2] BERZIN, Alexander. Tibetan Astrology History and Lineages. Study Buddhism. Přehled početních linií a jejich náboženského rozšíření. Online

[3] JANSON, Svante. Tibetan Calendar Mathematics. 2014. arXiv:1401.6285. Zejména oddíly 5–8 a příloha A o variantách kalendáře. Online

[4] RAMBLE, Charles. The Assimilation of Astrology in the Tibetan Bon Religion. Extrême-Orient Extrême-Occident 35, 2013, s. 199–232. DOI 10.4000/extremeorient.288. Čten autorský plný text zpřístupněný v ResearchGate. Online

[5] MEN-TSEE-KHANG. Introduction to Tibetan Astrology. Institucionální výklad vlastní tradice; legendární chronologie je odlišena od historického datování. Online

[6] BERZIN, Alexander. Tibetan Astrology and Karma. Study Buddhism. Použito pro planetární činitele, životní období a buddhistický výklad vztahu astrologie a karmy. Online

[7] BERZIN, Alexander. Details of Tibetan Astrology 2 Heavenly Bodies and Periods of Time. Study Buddhism. Použito pro rozlišení tradičních modelů, zodiakálních referencí a pozorovaných poloh. Online

[8] PTOLEMAIOS, Klaudios. Tetrabiblos. Kniha I, zvláště kap. 4–24. Překlad F. E. Robbins, 1940, elektronické vydání LacusCurtius. Doklad klasických kvalit, zodiakálních oddílů, aspektů a důstojností; nepředstavuje celou západní tradici. Online

[9] ASTRODIENST. Swiss Ephemeris Documentation. Zvláště oddíly o siderických referencích, nebeských tělesech a domových soustavách. Dokumentace výpočetního nástroje, nikoli důkaz astrologické účinnosti. Online

[10] GREENE, Liz. Astrology is an Art. Astrodienst. Autorské vyjádření psychologického pojetí astrologické symboliky. Online

[11] CARLSON, Shawn. A double-blind test of astrology. Nature 318, 1985, s. 419–425. DOI 10.1038/318419a0. Plný text ve vědeckém institucionálním archivu. Online

[12] LILLY, William. Christian Astrology Modestly Treated of in Three Books. London, 1647. Digitalizované vydání Wellcome Collection. Struktura knihy dokládá souběh úvodních pravidel, horárních otázek a nativit. Online

[13] RUDHYAR, Dane. From Humanistic to Transpersonal Astrology. 1975. Rudhyar Archival Project. Autorský výklad rozdílu mezi zaměřením na události a zaměřením na osobu. Online

A

Astrologická příručka Khenčhen Ňima Tenzina

tibetská astrologie – bönské písemnictví

Khenčhen Ňima Tenzin (*mKhan chen Nyi ma bstan ’dzin*), **23. opat kláštera Menri**, vytvořil rozsáhlou příručku bönské astrologie indického původu. Charles Ramble ji uvádí pod tibetským názvem *rTsis kyi legs par bshad pa snang srid gsal ba’i sgron me ngo mtshar ’od zer ’bum ldan*. Vydání z roku 2011, které Ramble použil, zabírá strany **305–436** příslušného svazku. Rok 2011 označuje **vydání textu**, nikoli dobu, kdy žil jeho autor: Ňima Tenzin působil v 19. století. researchgate.net

Místo ve výuce

Tenzin Namdak podle Ramblova výzkumu studoval astrologii indického původu právě z této příručky. V pozdějším klášterním studijním programu se vedle ní používaly i jiné rozsáhlé učebnice. Příručka Ňima Tenzina mohla sloužit jako hlavní text nebo jako doplněk. Nejde tedy o jedinou autoritativní početní knihu všech bönských astrologů. researchgate.net

Jak je text vystavěn

Úvod zasazuje astrologické vědění do bönského vyprávění o Šenrabovi a předávání nauky kálačakry. Na tuto náboženskou část navazují pomůcky potřebné pro počítání: násobilka *mtha’ dgu*, pravidla práce s čísly, číselná slova, názvy početních operací a jednotky času. Příručka dále probírá kalendářní cykly, pojmenování let a měsíců, planety a měsíční souhvězdí. Pozdější kapitoly se zabývají vlastními kalendářními a astrologickými výpočty. www.researchgate.net

Toto pořadí má praktický smysl. Má-li čtenář například použít vzorec z početní kapitoly, musí nejprve rozpoznat číselná slova, vědět, v jakém pořadí se skládají do čísla, a znát použité jednotky. Bez těchto úvodních pravidel lze správně opsat řádek textu, ale dosadit do něj nesprávné hodnoty.

Bönská terminologie a sdílené výpočty

Některé části příručky vyjadřují zřetelně bönskou náboženskou tradici. Jiné pojednávají o početních nástrojích a kalendářních soustavách rozšířených také mimo bön. Ramble upozorňuje, že pro posouzení případných rozdílů v **jádru astronomických výpočtů** mezi několika bönskými učebnicemi by bylo třeba samostatného srovnání; jeho studie je podrobně nepřepočítává. Při citování konkrétního pravidla je proto vhodné uvést **autora, vydání a místo v textu**, nikoli je bez dalšího označit za pravidlo celé tibetské astrologie. researchgate.net

---

Související hesla: Výuka astrologie v bönském klášterním vzdělávání; Astrologie bönu; Násobilka mtha’ dgu v bönské astrologické příručce; Směr čtení číselných slov v tibetských astrologických textech; Velká a malá hvězdná setkání v bönské astrologii.

Astrologické amulety v tibetské tradici

tibetská astrologie

Astrologický amulet je v tibetské tradici ochranný předmět nesoucí znaky, obrazy nebo formule spojené s výkladem času a životních okolností. Může mít podobu malého předmětu nošeného u těla, kresby uložené v pouzdře nebo většího obrazu zavěšeného v domě. Jeho význam spočívá v představě, že lze nepříznivé vlivy rozpoznat a rituálně jim čelit. Tibetský institut Men-Tsee-Khang uvádí modlitby a amulety mezi prostředky doporučovanými při astrologickém poradenství. mentseekhang.org

Obecné a osobní amulety

Je užitečné rozlišit **obecný ochranný amulet**, určený komukoli, a **osobní amulet**, jehož podoba se volí podle údajů o konkrétním člověku. Men-Tsee-Khang například popisuje obecný amulet spojený s Maňdžušrím, který lze nosit nebo umístit v obydlí. U zvláštních amuletů vychází z data narození a podle účelu také z dalších osobních údajů. Doporučuje je mimo jiné pro období považovaná v horoskopu za nepříznivá, včetně takzvaných překážkových let. Jde o popis tradiční praxe a jejích vlastních výkladů účinku. mentseekhang.org

Vztah amuletu k horoskopu tedy není vždy stejný. Někdy se nejprve provede osobní výpočet a podle jeho výsledku se zvolí ochranný prostředek. Jindy má obraz či amulet obecný význam a žádný individuální horoskop nepředstavuje.

Ochranný astrologický obraz

Výrazným příkladem je obraz s **kosmickou želvou**. Na jejím krunýři bývá uspořádáno devět čísel (*mewa*), osm trigramů (*parkha*) a dvanáct zvířat cyklu. Tyto znaky shrnují důležité součásti tibetské astrologické symboliky. Dochovaný obraz z přelomu 18. a 19. století ve sbírce Rubin Museum obsahuje také ochranné znaky a postavy božstev. Muzeum jej popisuje současně jako pomůcku k porozumění astrologickému uspořádání i jako talisman, který lidé vystavovali nebo jehož motivy přenášeli na předměty nošené při sobě. Rubin Museum of Himalayan Art

Při čtení takového obrazu je třeba odlišovat **zobrazení kosmického řádu** od **konkrétní předpovědi**. Wellcome Collection u podobného tibetského amuletu výslovně upozorňuje, že přítomnost znamení zvěrokruhu a symbolů dnů z něj sama o sobě nedělá osobní astrologický diagram. Je to ochranné zobrazení, nikoli úplný výpočet horoskopu. Wellcome Collection

Význam pro dějiny astrologie

Amulety ukazují, jak tibetská astrologie vstupovala do každodenního života. Výsledek výpočtu mohl vést k doporučení modlitby či osobního ochranného předmětu; obecný ochranný obraz zase zpřítomňoval astrologické znaky v domácnosti. V obou případech se zde prolínají výpočty, obrazová symbolika a náboženská praxe. Údajná ochranná moc amuletu patří k víře a tradici jeho uživatelů, nikoli k astronomicky ověřitelným vlastnostem předmětu.

Související hesla: Tibetský horoskop narození; Mewa; Parkha; Kosmická želva; Srid pa ho; Překážkový rok (lo keg).

Astrologie bönu

tibetská astrologie

Bön je tibetská náboženská tradice s vlastními texty, obřady a klášterní výukou. Do jejího vědění patří také **kalendářní výpočty, astrologie a věštění**. Bönské školy používají některé soustavy známé i z tibetské buddhistické astrologie, vykládají je však v rámci vlastního náboženského učení. Proto není přesné představovat „astrologii bönu“ jako zcela oddělený kalendář ani jako pouhou kopii buddhistické praxe. EBSCOhost

Sdílené výpočetní soustavy

Tibetské označení *rtsis* zahrnuje několik druhů výpočtu. Patří k nim kalendářní a astronomicko-astrologické postupy **karci**, související s indickou kálačakrou, i věštění podle prvků **džungci** neboli *nagci*, které využívá zvířecí znamení, pět prvků a další znaky s čínskými předlohami. Tyto soustavy se postupně staly součástí také bönského vzdělávání. V bönských textech jsou však zasazeny do jiného souboru autoritativních vyprávění, komentářů a obřadních cílů. EBSCOhost

Historik **Charles Ramble** zkoumal výuku astrologie v bönském klášteře v Indii a bönské učební texty. Jeho práce ukazuje, že pro pochopení rozdílů nestačí srovnat jen výsledné tabulky: důležité je také to, **kdo výpočty vyučuje, z jakých spisů vychází a jak svůj postup vysvětluje**. Přebírání astrologických metod mezi bönem a buddhistickým prostředím navíc nelze popsat jako jednostranný děj; odborné studium dokládá vzájemné působení tradic. EBSCOhost

Vlastní linie a počítání času

Jedno z označení bönské výpočetní linie zní **dpyad gsum dag rtsis**, přibližně „čisté výpočty tří rozborů“. Bönské texty a školy zachovávají vlastní způsoby uspořádání astrologického učiva. Při srovnávání kalendářů je proto nutné vědět, **kterou konkrétní linii** pramen používá; samotné označení „bönský kalendář“ pro přesný převod data nestačí. Study Buddhism

V některých bönských výkladech se pracuje také s **180letým vztahem** mezi šedesátiletým cyklem zvířat a prvků a devítiletým cyklem čísel *mewa*: po 180 letech se stejná kombinace obou cyklů vrací. Zvláštnosti bönské tradice se mohou projevit i v práci s ročními trigramy *parkha*. Tyto rozdíly je vhodné popisovat jako vlastnosti **určitých výpočetních postupů**, nikoli jako pravidlo, kterým by bylo možné bez dalšího charakterizovat každý bönský text. Study Buddhism

Dějiny a tradice

Bönské náboženské výklady mohou některým astrologickým naukám připisovat velmi starý původ. **Tradiční datování** je však třeba odlišovat od dat, která lze doložit dochovanými rukopisy a historickými zprávami. Například rané tibetské záznamy již používají zvířecí označení roků, zatímco spojení zvířat s prvky do šedesátiletého cyklu je doloženo v pozdějších pramenech. Z takových dokladů nelze jednoduše vyvodit stáří celé dnešní bönské astrologie. journals.openedition.org

Studium bönských pramenů tak rozšiřuje obraz tibetské astrologie. Ukazuje, že **stejná kalendářní čísla a znamení mohou být součástí různých náboženských výkladů** a že tibetské výpočetní vědění se utvářelo dlouhodobou výměnou mezi školami.

Související hesla: Tibetská astrologie; karci; džungci; rabčung; mewa; parkha; tibetský kalendář.

B

Bagci — tibetský partnerský horoskop

tibetská astrologie

Bagci (tibetsky *bag rtsis*, „výpočet pro manželství“) je astrologické posouzení vztahu dvou lidí před uzavřením sňatku. Vychází z údajů o narození obou partnerů a z pravidel tibetského **džungci**, astrologie prvků. Cílem je zjistit, jak se podle této tradice k sobě vztahují jejich osobní astrologické znaky a zda některé kombinace naznačují soulad nebo obtíže. Men-ce-khang uvádí výklad manželské slučitelnosti mezi samostatnými druhy astrologických výpočtů, které poskytuje. Study Buddhism

Co se porovnává

Výpočet může zahrnovat **prvky osobních složek** obou lidí, zejména životní síly (*srog*), těla (*lus*), schopnosti či moci (*dbang thang*) a příznivých okolností (*klung rta*). Vedle nich se porovnávají také příslušné **trigramy parkha**. Každý z těchto údajů má vlastní způsob určení a vlastní pravidla výkladu. Výsledek tedy nelze získat prostým porovnáním dvou zvířat roku narození. Study Buddhism

Prvky se vykládají podle tradičních vztahů podpory, shody či nesouladu. Podobně se hodnotí vztah trigramů. Jednotlivé části výpočtu mohou ukazovat různým směrem: některé vztahy mohou být pokládány za příznivé, jiné za obtížné. Astrolog je proto musí zasadit do **celkového výkladu dvojice**, nikoli vyvozovat závěr z jediného znaku. Study Buddhism

Slučitelnost a datum svatby

Posouzení partnerů je třeba odlišit od **výběru dne svatby**. První výpočet porovnává údaje narození dvou lidí. Druhý hledá příznivý termín pro konkrétní událost a může zohlednit kalendářní den i další okolnosti obřadu. Oba postupy se v praxi mohou doplňovat, avšak odpovídají na jiné otázky. Study Buddhism

Ve starších popisech tibetských svateb se astrologické posouzení objevuje jako součást příprav, které se týkaly také rodin a jejich vzájemných závazků. Význam takového výpočtu se mohl lišit podle místa, doby a společenského prostředí. Bagci je proto vhodné chápat jako **historickou i současnou praxi**, jejíž společenská váha nebyla všude stejná. karolinum.cz

Hranice výkladu

Bagci vypovídá o vztahu dvou lidí **v rámci pravidel konkrétní astrologické tradice**. Neměří povahovou shodu a nemůže určit, zda manželství skutečně obstojí. Pro porozumění dochovanému výpočtu je důležité vědět, jaká kalendářní linie a jaký soubor pravidel byly použity. Výsledek rovněž nelze zaměňovat s úplnými individuálními horoskopy obou partnerů. Study Buddhism

Související hesla: Tibetský horoskop narození; džungci; parkha; pět osobních složek v tibetské astrologii; výběr příznivého dne; Men-ce-khang.

Bhútánské výpočty – tradice drukpa kagjü

tibetská astrologie – regionální soustavy

Bhútánské výpočty (*'brug rtsis*) označují kalendářní tradici spojenou s **drukpa kagjü** a s Bhútánem. V širším přehledu tibetských astrálních nauk se uvádějí také jako soustava **Čatuhpítha–kálačakra**, protože spojují materiál kálačakry s tantrou Čatuhpítha, „Tantrou čtyř sídel“. studybuddhism.com

Původ a představitelé

Alexander Berzin spojuje utváření této linie v pozdním 16. století s **Drukčhenem Pemou Karpem**. Soustava vychází z prostředí příbuzného tradici Tsurphu, ale získala vlastní podání a regionální použití. Svante Janson uvádí jako důležitého pozdějšího autora **Lhawanga Lodöho**, který bhútánskou verzi popsal v 18. století. studybuddhism.com

Výrazné kalendářní zvláštnosti

Berzin upozorňuje na odlišné zacházení s vypočteným lunárním datem: údaj, který jiná soustava chápe jako právě probíhající datum, může bhútánský postup chápat jako datum již uplynulé. Janson dále popisuje zvláštní pojmenování přestupného měsíce: přebírá označení **předcházejícího měsíce**, takže je druhým z dvojice stejně označených měsíců. studybuddhism.com

Tyto rozdíly ovlivňují čtení pramenů. Při zápisu slavnosti nebo události nestačí uvést „tibetské datum“; je třeba určit také použitou regionální tradici.

Společenské použití

Bhútánská podoba lunisolárního kalendáře má místo v náboženském i veřejném životě. Janson dokládá používání bhútánských dat vedle gregoriánských v úředních dokumentech. Kalendář tak slouží nejen astrologům, ale také při organizaci svátků a při datování. arxiv.org

Související hesla: Tsurphu – škola tibetské astrologie a kalendářních výpočtů; Kálačakra; Výpočet přestupného měsíce v tibetském kalendáři; Tibetský almanach (lo tho).

Bílé a černé oblázky v tibetské astrologii

tibetská astrologie

Oblázky (*rdel*) slouží v tibetské astrologii prvků k záznamu a vyhodnocování vypočtených vztahů. Bílá obvykle vyznačuje příznivý vztah, černá nepříznivý; smíšená dvojice může označovat vztah prostřední. Ve schématech se bílé oblázky zapisují **kroužky** a černé **křížky**. Jde tedy o značky v početním postupu, jejichž význam určuje konkrétní místo ve výpočtu. Dharma Dictionary

Převod vztahu prvků na značky

Při jednom z výpočtů let překážek se porovnává osobní prvek s prvkem vypočteným pro posuzované hledisko. Zjištěný vztah se zapisuje takto:

Vztah druhého prvku k výchozímu	Zápis
Matka	tři bílé oblázky: ○ ○ ○
Přítel	dva bílé oblázky: ○ ○
Dítě	bílý a černý oblázek: ○ ×
Protivník	dva černé oblázky: × ×
Stejný prvek země nebo voda	jeden bílý oblázek: ○
Stejný prvek dřevo, oheň nebo železo	jeden černý oblázek: ×

Toto rozlišení je důležité zejména u **shody prvků**: samotná rovnost automaticky nevede ke stejnému zápisu. Tabulka zachycuje pravidlo popsané pro tento konkrétní postup; značky z jiného oddílu horoskopu se musí číst podle jeho vlastních pravidel.

Příklad. Je-li výchozím prvkem **dřevo**, pak voda je jeho matkou a zapíše se třemi bílými oblázky. Oheň je dítětem dřeva, a dostane proto bílý a černý oblázek. Železo stojí vůči dřevu ve vztahu protivníka a zapíše se dvěma černými. Než astrolog značky přiřadí, musí tedy znát **oba porovnávané prvky a směr jejich vztahu**. Study Buddhism

Kam oblázky ve výpočtu patří

Klasický popis věštění o překážkách osobního roku uvádí **47 míst pro oblázky**, rozdělených do několika skupin:

Skupina	Počet míst
Základní údaje výpočtu	6
Podrobné porovnání prvků	24
Značky souhrnného výsledku	4
Sedm ukazatelů překážek	7
Překážky spojené s čísly *mewa*	4
Devítkové a hrobové místo	2
Celkem	**47**

Čtyřiadvacet míst podrobného porovnání vzniká ze **šesti výchozích hledisek posuzovaných vůči čtyřem osobním prvkům**: životní síle, tělu, moci či osudu a štěstí. Po sečtení příznivých a nepříznivých značek následují čtyři značky souhrnného výsledku, po jedné pro každou z těchto oblastí. Sedm ukazatelů překážek, popsaných v předchozím hesle, je další samostatnou skupinou.

Zápis závisí na metodě

Vícečetný zápis uvedený v tomto hesle je doložen například u porovnání překážkového roku a u třiceti čínsko-tibetských obrazců. Není však univerzální. Zjednodušené Bal-mo lding-skor zapisuje každý z pěti vztahů jediným kaménkem: matku a přítele bíle, dítě a nepřítele černě; shodu vody či země bíle, shodu dřeva, ohně či železa černě. Význam barev se posuzuje spolu s polem a celkovým pravidlem metody. [Dorje 2001, s. 226, 362, 390.]

Metoda	Zápis jednoho vztahu
Překážkové roky	Vícečetný; matka 3 bílé, přítel 2 bílé, dítě bílý a černý, nepřítel 2 černé.
Třicet obrazců	Osm polí; vícečetný zápis vztahů.
Bal-mo lding-skor	Pět polí; v každém právě jeden bílý nebo černý kamének.

Související hesla: Sedm ukazatelů překážek; rok překážek (*lo kag*); vztahy pěti prvků; pět osobních složek; mewa; logmen.

Bílý beryl

prameny

Bílý beryl (tibetsky *Baiḍūrya dkar po*, v odborné literatuře také *Vaiḍūrya dkar po*) je rozsáhlé kompendium tibetských výpočetních, astronomických, astrologických a věštebných nauk. Jeho autorem je **Desi Sanggjä Gjamccho** (*Sde srid Sangs rgyas rgya mtsho*, 1653–1705), učenec a regent pátého dalajlamy. Dílo bylo dokončeno roku **1685** a patří k nejvýznamnějším syntézám tibetské učenosti 17. století. Obsahuje **35 kapitol** a svým rozsahem přesahuje dnešní běžné chápání astrologické příručky. zenodo.org

Jeho význam spočívá ve spojení kalendářních a astronomických výpočtů s postupy posuzování narození, partnerských vztahů, nemocí, životních překážek, úmrtí a vlastností míst. Představuje důležitý pramen pro dějiny tibetského poznávání času i pro studium praktického rozhodování v tradiční společnosti. Tibetské označení *rtsis*, obvykle překládané jako „astrologie“, zde zahrnuje také počítání, astronomii a určování času. Project Himalayan Art

Vznik a intelektuální prostředí.

Sanggjä Gjamccho spojoval politickou činnost s rozsáhlou literární prací. *Bílý beryl* vznikl v prostředí, v němž se kalendářnictví, lékařství, náboženské vzdělání a správa země vzájemně prolínaly. Autor neusiloval pouze o shromáždění jednotlivých předpovědních pravidel, ale o jejich zasazení do uspořádaného souboru vědění.

Spis vyvolal také odborné spory. Sanggjä Gjamccho na kritiku odpověděl rozsáhlým vysvětlujícím dílem dokončeným roku **1698**. Jeho přijetí tedy nebylo prostým jednorázovým ustavením všeobecně přijímané normy; doprovázela je diskuse o správnosti výpočtů a autoritě použitých pramenů. zenodo.org

Pramenné tradice a vztah ke školám.

Bílý beryl propojuje několik vrstev tibetských astrálních nauk. Indicky odvozená složka zahrnuje zejména astronomické a kalendářní postupy spojené s **Kálačakrou**. Čínsky odvozená složka pracuje s pěti živly, zvířecími znameními, trigramy a číselnými charakteristikami. Tyto postupy jsou začleněny do tibetského náboženského a rituálního prostředí. Rubin Museum of Himalayan Art

Ve výpočetní oblasti dílo navazuje především na tradici **Phugpa**, jejíž postupy dále uspořádává. Nelze je však jednoduše označit za příručku výlučně jedné buddhistické školy. Výpočetní linie a náboženské školy představují odlišné kategorie: tradice Phugpa se uplatňuje v několika buddhistických prostředích. Také pozdější vytvoření významného obrazového souboru v Sakji dokládá recepci díla přesahující institucionální prostředí jeho autora. studybuddhism.com

Obsah a uspořádání. Spis spojuje technické výpočty, historické výklady a aplikované předpovědní postupy. Následující přehled uvádí vybrané tematické okruhy, nikoli úplný obsah všech kapitol:

Oblast	Obsah a funkce
Chronologie	Počítání historických období a časové zařazování událostí; třetí kapitola se věnuje chronologii Buddhova učení.
Astronomie a kalendářnictví	Výpočty potřebné k sestavování kalendáře a almanachu; devátá kapitola pojednává o slunečních a měsíčních zatměních.
Elementární astrologie	Dějiny a principy čínsky odvozených výpočtů, zejména v kapitolách 20–22.
Manželské výklady	Posuzování partnerských a rodinných vztahů, mimo jiné v kapitole 23.
Výklady nemoci	Tradiční posuzování onemocnění a souvisejících okolností, zejména v kapitole 25.
Pohřební astrologie	Výpočty a předpisy týkající se úmrtí a pohřebních úkonů, zejména v kapitole 29.
Geomantie	Posuzování míst a krajinných poměrů v kapitolách 31–32.
Uspořádání vědění	Závěrečná, 35. kapitola pojednává o tradičních oblastech učenosti.

Takto široký záběr vysvětluje, proč je vhodnější označovat *Bílý beryl* za **encyklopedické kompendium astrálních a divinatorních nauk** než pouze za knihu horoskopů. zenodo.org

Elementární výpočty a praktický výklad.

V elementární části se uplatňují vztahy pěti živlů — dřeva, ohně, země, železa a vody — společně s dvanácti zvířecími znameními, osmi **parkha** a devíti **mewa**. Tyto ukazatele tvoří soustavu vzájemných přiřazení, nikoli izolované symboly s jediným neměnným významem. Project Himalayan Art

Při čtení konkrétního výkladu je proto třeba určit, **co se s čím porovnává**: například narozeninový údaj s údajem posuzovaného roku nebo charakteristika jedné osoby s charakteristikou druhé. Samotné nalezení živlu, zvířete či čísla nestačí k rekonstrukci celého postupu.

Praktické použití zahrnovalo narozeninové výklady, manželskou slučitelnost, posuzování překážkových období a výběr vhodných okolností významných událostí. Předpověď mohla být

spojena s doporučením rituálních opatření. Astrologie tak v popisované tradici sloužila také jako podklad pro jednání, jímž se lidé pokoušeli nepříznivé okolnosti odvrátit. Rubin Museum of Himalayan Art

Ilustrované rukopisy.

Od původního spisu je nutné odlišovat jeho pozdější obrazová zpracování. Významný soubor vznikl na objednávku sakjského dvora v první polovině až kolem poloviny 18. století. Je spojován s malířem **Sönam Paldžorem**, v anglických publikacích uváděným jako **Sonam Peljor**. Obrazy měly zpřístupnit složité výpočty prostřednictvím diagramů, tabulek a názorných scén. Project Himalayan Art

V původním znění hesla je třeba opravit údaj **„94 ilustrací“**. Rubin Museum uvádí **94 ilustrovaných folií, tedy listů, obsahujících stovky menších maleb**. Počet listů proto nelze zaměňovat s počtem jednotlivých obrazů nebo výpočetních schémat. Soubor má podlouhlý formát a malované, červeně a zlatě zdobené dřevěné desky. Rubin Museum of Himalayan Art

Dorjeho popis dále rozlišuje dvě řady: původní soubor **59 folií** s popisky písmem *dbu can* a později objednaný doplňkový soubor **35 folií** s popisky písmem *dbu med*.

Dochovaný sakjský obrazový materiál přitom není úplnou obrazovou reprodukcí celého kompendia. Převážně zachycuje elementární výpočty. Například geomantická kapitola 32 v něm zastoupena není; známa jsou však jiná ilustrovaná zpracování této kapitoly pocházející z Mongolska. Rozsah dochovaných obrazů tedy nemůže být automaticky považován za rozsah původního díla. list.indology.info

Vztah k Měsíčním paprskům.

Měsíční paprsky Ločhena Dharmašríhо, tibetsky *’Byung rtsis man ngag zla ba’i ’od zer*, jsou samostatným dílem o elementární astrologii. Nejde o alternativní název *Bílého berylu* ani o pouhé označení jeho obrazové přílohy.

Gyurme Dorje ve své publikaci *Tibetan Elemental Divination Paintings* propojuje reprodukce rukopisů odvozených z *Bílého berylu* s vlastním komentářem a s překladem veršovaného textu *Měsíčních paprsků*, vkládaným do příslušných tematických oddílů. Přidává také názorná schémata praktického výpočtu. **Publikaci proto nelze bez dalšího citovat jako úplný překlad Bílého berylu.**

Pro odbornou práci je užitečné rozlišovat čtyři vrstvy:

Vrstva	Co představuje
Bílý beryl	Původní kompendium Sanggjä Gjamccha.
Ilustrované rukopisy	Pozdější obrazová zpracování vybraných částí a postupů.
Měsíční paprsky	Samostatný text Ločhena Dharmašríhо.
Dorjeho publikace	Moderní odborné zpřístupnění obrazů, překladů a komentářů.

Odlišení od Modrého berylu. *Bílý beryl* se nemá zaměňovat s **Modrým berylem**, dalším významným dílem téhož autora, které se věnuje tibetskému lékařství. Podobnost názvů a

příbuznost obrazového zpracování mohou vést k záměně astrologických rukopisů s lékařskými malbami. Jde však o rozdílná díla a rozdílné obrazové soubory.

Význam pro studium tibetské kultury. *Bílý beryl* umožňuje sledovat, jak byly do jednoho odborného rámce začleněny výpočty času, pozorování nebeských cyklů, osobní prognostika a posuzování prostředí. Je také pramenem pro dějiny odborných ilustrací: tabulky a diagramy zde představují prostředky uchovávání a předávání technického vědění. list.indology.info

Při jeho encyklopedickém výkladu je vhodné důsledně odlišovat historicky doložené výpočetní a kulturní postupy od tradičních tvrzení o jejich předpovědní účinnosti. Stejně důležité je rozlišovat původní spis, jeho pozdější recepci a konkrétní dochovaný rukopis.

Bibliografie

Sanggjä Gjamccho, Desi. *Baiḍūrya dkar po — Bílý beryl*. Dokončeno 1685. Základní tibetský pramen; při citování konkrétních pasáží je nutné uvést použité vydání a jeho stránkování či foliaci. 4 Corners of the World

Dorje, Gyurme, překlad a komentář. *Tibetan Elemental Divination Paintings: Illuminated Manuscripts from the White Beryl of Sangs-rgyas rGya-mtsho with the Moonbeams Treatise of Lo-chen Dharmaśrī*. London: John Eskenazi in association with Sam Fogg, 2001.

Schaeffer, Kurtis R. „New Scholarship in Tibet, 1650–1700.“ In: Sheldon Pollock, ed. *Forms of Knowledge in Early Modern Asia: Explorations in the Intellectual History of India and Tibet, 1500–1800*. Duke University Press, 2011, s. 291–310. Studie k intelektuálnímu prostředí Sanggjä Gjamcchovy tvorby. degruyterbrill.com

Yoeli-Tlalim, Ronit. „The White Beryl Illuminated Manuscript: Tibetan Divination.“ *Project Himalayan Art*. Rubin Museum of Art, 2023. Odborný přehled rukopisu a jeho kulturních souvislostí. Project Himalayan Art

Rubin Museum of Himalayan Art. *Illustrated White Beryl Elemental Divination Manuscript*. Sbírkový záznam C2015.7. Pramen k datování, provenienci, materiálu a fyzické podobě souboru. Rubin Museum of Himalayan Art

---

Související hesla: Tibetská astrologie; *rtsis*; džungci (*'byung rtsis*); nagci (*nag rtsis*); karci (*dkar rtsis*); astronomické výpočty (*skar rtsis*); Kálačakra; Phugpa; Cchurphu; tibetský almanach (*lo tho*); rabdžung; mewa; parkha; pět živlů; geomantie (*sa dpyad*); manželská astrologie; pohřební astrologie; Desi Sanggjä Gjamccho; Ločhen Dharmašrí; *Měsíční paprsky*; *Modrý beryl*.

Navazující přílohy: *Manželství a rodinný život v tibetských astrologických výkladech*; *Třicet čínských a tibetských výpočetních schémat*.

Bla — životní princip v tibetské astrologii

tibetská astrologie

Bla je tibetský pojem pro životní princip člověka. V překladech se někdy objevuje slovo „duše“, to však může být zavádějící: *bla* nemá ve všech tibetských tradicích jedinou pevnou definici a nelze je jednoduše ztotožnit s evropskou představou nesmrtelné duše. Pro astrologii je podstatné, že *bla* tvoří jednu z **pěti osobních složek** posuzovaných v systému džungci. Study Buddhism

Bla v astrologickém výpočtu

Při sestavování výkladu se *bla* přiřazuje jeden z pěti prvků: dřevo, oheň, země, železo nebo voda. Výchozí údaj se odvozuje z kombinace zvířete a prvku roku narození. Pro posouzení určitého pozdějšího roku astrolog vypočítá odpovídající údaj znovu a **porovná prvek narození s prvkem zkoumaného roku**. Vztah obou prvků se tradičně chápe jako ukazatel příznivých či obtížných okolností pro životní princip člověka v daném období. Glossary — Study Buddhism

Bla je třeba odlišovat od **srog**, životní síly. Obě složky mohou v běžném překladu znít podobně, v kamínkových výpočtech však mají vlastní místo a vlastní přiřazený prvek. Stejně samostatně se posuzují tělo (*lus*), schopnost či moc (*dbang thang*) a příznivé okolnosti (*klung rta*). Výsledek týkající se *bla* proto není úplným ročním horoskopem. Glossary — Study Buddhism

Bla v obřadech

Pojem *bla* přesahuje astrologii. V tibetských obřadních tradicích se objevuje představa, že životní princip může zeslábnout nebo se od člověka vzdálit. K jeho **přivolání** slouží obřady označované *bla 'gugs*. Tuto obřadní řeč je třeba číst v jejím náboženském kontextu: nevypovídá sama o sobě o lékařsky zjistitelném stavu ani neznamená, že astrologický výpočet stanoví diagnózu. CiNii Research

Přítomnost *bla* v horoskopech i obřadech ukazuje, jak se v tibetském prostředí prolínají **výpočet, výklad a náboženská praxe**. Astrologický údaj může upozornit na období pokládané za obtížné; obřad představuje jeden z tradičních způsobů, jak na takový výklad reagovat. Konkrétní postupy se mezi jednotlivými školami liší. Study Buddhism

Bla v obrazových a obřadních výkladech

V obrazových prognózách se bla může objevit jako životní princip, který má být ochráněn či znovu získán obřadem. Neznamená to, že je v každém schématu samostatným výpočtovým polem. Například Bal-mo lding-skor užívá jako pátý údaj mewa; výklad dětského obrazce v souboru třiceti schémat přitom hovoří o životním principu dítěte v jedné ze svých obrazových otázek. [Dorje 2001, s. 368–369, 390.]

Viz přílohy Nemoc smrt a pohřební rozhodování v tibetské astrologii a Třicet čínských a tibetských výpočetních schémat.

Související hesla: Pět osobních složek v tibetské astrologii; džungci; tibetský horoskop narození; životní síla (*srog*); větrný kůň.

Bönská jména let šedesátiletého cyklu

tibetská astrologie – tradice bön

Vedle známých jmen let převzatých z **kálačakrového indického cyklu** je v bönském astrologickém textu doložen **jiný soubor šedesáti jmen**. Obě řady lze přiřadit k letům označeným prvkem a zvířetem, ale **jméno téhož roku se v nich liší**. Badatel Charles Ramble popsal bönský seznam připisovaný dílu nazývanému *Sútra očištění nebes jen* (*gYen khams sel ba'i mdo*). Upozorňuje zároveň, že připisované starší dílo není v jeho rozboru k dispozici jako

samostatně ověřený dochovaný text; seznam známe z jeho **citace v pozdějším prameni**. researchgate.net

Od kterého roku řada začíná

Bönský seznam uspořádává pojmenované roky podle posloupnosti prvků a zvířat začínající **dřevěnou krysou**. To je **první kombinace** šedesátileté řady. První tibetský *rabčung* naproti tomu začíná **ohnivým zajícem**, tedy **čtvrtou kombinací** téže posloupnosti. Rozdíl v počátku řad podrobně vysvětluje heslo **Dva počátky šedesátiletého cyklu v tibetském datování**. Při čtení bönského seznamu proto nelze bez kontroly pokládat jeho „první jméno“ za první jméno rabčungu. researchgate.net

První čtyři kombinace názorně ukazují oba rozdíly zároveň:

Pořadí od dřevěné krysy	Prvek a zvíře	Kálačakrové jméno	Bönské jméno
1	dřevěná krysa	*Mig dmar*	*Byung ldan*
2	dřevěný buvol	*Khro bo*	*rDzogs pa*
3	ohnivý tygr	*Zad pa*	*Rab ’bar*
4	ohnivý zajíc	*Rab ’byung*	*sByin ’gyur*

Tabulka přepisuje příklady uvedené v Ramblově srovnání. U **ohnivého zajíce** je rozdíl zvlášť patrný: jeho kálačakrové jméno *Rab ’byung* dalo název šedesátiletému **rabčungu**, kdežto v citovaném bönském seznamu tentýž rok nese **jméno *sByin ’gyur***. Záměna těchto dvou jmen by při datování rukopisu mohla vést k chybnému určení používané tradice. researchgate.net

Praktický postup při určování roku

Máme-li v prameni bönské jméno roku, postupujeme ve třech krocích. Nejprve ověříme, **ze kterého seznamu jmen pramen čerpá**. Poté jméno vyhledáme v tomto seznamu a získáme jeho **odpovídající kombinaci prvku a zvířete**. Nakonec určíme konkrétní šedesátiletý cyklus nebo další časový údaj v prameni; **samotné jméno se po šedesáti letech opakuje** a jeden historický rok jednoznačně neurčí.

Například jméno ***sByin ’gyur*** v Ramblem popsaném bönském seznamu ukazuje na **ohnivého zajíce**. Abychom z něj získali gregoriánský rok, musíme ještě vědět, **o který návrat ohnivého zajíce** jde. Pokud pramen zároveň uvádí číslo rabčungu, lze rok dopočítat postupem z hesla **Průběžné číslování let *rab lo***. Bez dalšího údaje by výběr jednoho konkrétního roku byl pouze odhadem. researchgate.net

Význam bönského seznamu

Ramblovo srovnání ukazuje **převzetí společné šedesátileté kostry a její odlišné pojmenování**. Nepotvrzuje samo o sobě, kdy a kde všechna bönská jména vznikla. Pro encyklopedii je důležité zachovat **obě roviny datování**: prvek se zvířetem umožňují porovnání mezi tradicemi, zatímco vlastní jméno může ukazovat, jakou textovou a náboženskou tradici autor použil. researchgate.net

---

Související hesla: Astrologie bönu; Šedesát jmen tibetských let podle indického cyklu; Dva počátky šedesátiletého cyklu v tibetském datování; Rabčung (*rab byung*); Průběžné číslování let *rab lo*.

Božstva lunárních dnů v bönských kalendářních textech

tibetská astrologie – bön a kalendářní symbolika

Božstva lunárních dnů (*tshes lha*) představují náboženské přiřazení k jednotlivým očíslovaným dnům tibetského lunárního měsíce. Astrologická příručka Khenčhen Ňima Tenzina obsahuje seznam **třiceti lunárních dnů**, u nichž uvádí jména a stručné popisy příslušných božstev. Kalendářní číslo tak získává vedle své početní funkce také místo v bönském náboženském obrazu času. researchgate.net

Pramenný základ

Podle Charlese Rambleho příručka při sestavení tohoto seznamu odkazuje na text *gYen khams sel ba'i mdo*, jehož název překládá jako „Sútra očištění nebes jen". Tentýž pramen používá také pro bönská pojmenování let šedesátiletého cyklu. Příručka navíc zmiňuje božstva dalších časových jednotek; personifikace času se tedy neomezuje pouze na dny měsíce. www.researchgate.net

Ramble seznam zaznamenává, ale ve své studii jej celý nepřepisuje. **Úplnou tabulku třiceti jmen proto nelze z jeho článku sestavit.** Pro takové vydání je nutné pracovat přímo s tibetskou příručkou.

Jak se přiřazení určuje

Výchozím údajem je **číslo lunárního dne**, nikoli den gregoriánského měsíce ani den týdne. Chceme-li například vyhledat božstvo spojené s určitým občanským datem, postupujeme takto:

1. Převedeme občanské datum na tibetské datum podle zvoleného kalendáře.
2. Zjistíme číslo lunárního dne v rozsahu 1–30.
3. V seznamu příručky vyhledáme položku tohoto čísla.
4. Zaznamenáme jméno, popis a použitý pramen.

Jde o **vyhledání v tabulce po kalendářním výpočtu**. Samotné jméno božstva se neodvozuje z astronomické délky Měsíce ani z čísla gregoriánského dne.

Modelový příklad

Předpokládejme, že převod určil zkoumané datum jako **12. den tibetského měsíce**. V příručce vyhledáme položku 12. Příslušné jméno bychom měli opsat z konkrétního vydání; bez dostupné tabulky je nelze spolehlivě doplnit.

Tento postup je nutné zasadit do skutečné podoby tibetského kalendáře. **Třicet očíslovaných lunárních dnů neznamená třicet různých občanských dnů:** některé lunární datum může být vynecháno nebo zdvojeno. Při zdvojeném datu by samotný seznam podle čísla poskytl stejnou položku pro oba výskyty. Případná další pravidla pro jejich rozlišení je třeba ověřit v příslušném textu. arxiv.org

Vztah k ostatním kalendářním údajům

Božstvo lunárního dne je jednou z přiřazených charakteristik data. Vedle něj může almanach uvádět planetárního vládce dne týdne, měsíční souhvězdí, prvky nebo další hodnoticí údaje. Při výkladu je proto vhodné zachovat jejich samostatné názvy.

Ramble zároveň ponechává otevřenou otázku, nakolik se bönský seznam shoduje s božstvy dnů v buddhistických příručkách, například v *Bílém berylu*. Shodu obou seznamů je třeba doložit porovnáním jednotlivých položek. researchgate.net

---

Související hesla: Astrologická příručka Khenčhen Ňima Tenzina; Bönská jména let šedesátiletého cyklu; Výpočet vynechaného a zdvojeného lunárního data; Tibetský almanach (lo tho); Astrologie bönu.

C

Cchäs — tibetský lunární den

Cchäs (tibetsky *tshes*) označuje lunární datum; související výraz *tshes zhag* znamená lunární den, sanskrtsky *tithi*. Je určen vzájemnou polohou Slunce a Měsíce: jeden lunární den odpovídá změně jejich úhlové vzdálenosti o 12 stupňů. Třicet takových dnů tvoří lunární měsíc. Jejich délka v běžných hodinách však není stálá.

Lunární den se nemusí přesně krýt se dnem počítaným od jednoho rána k dalšímu. Proto se v tibetském kalendáři může stát, že po jednom datu následuje datum s číslem o dvě vyšším, nebo že se stejné číslo objeví ve dvou po sobě jdoucích dnech. Mluví se pak o **vynechaném** či **zdvojeném lunárním datu**. Běžný sled dnů v týdnu tím přerušen není. Pravidla přiřazování dat se mohou mezi kalendářními liniemi lišit.

Toto rozlišení má význam při určování svátků a obřadů vázaných na určitý lunární den. Pokud je příslušné datum vynecháno nebo zdvojeno, o dni konání rozhodují pravidla dané tradice. Při převodu tibetského data do gregoriánského kalendáře je proto třeba zohlednit jak lunární číslo dne, tak použitou kalendářní linii.

Související hesla: Tibetský kalendář; *lo tho*; Phugpa; Tsurphu; nakšatry.

Č

Černé měsíce a černý rok v tibetské astrologii

tibetská astrologie

Vedle příznivých a nepříznivých **dnů** rozlišuje tibetský astrologický kalendář také delší období hodnocená jako obtížná. Ve výpočtech živlů a zvířecích znamení, jejichž část vychází z čínských vzorů, se v každém roce uvádějí dva **„černé měsíce“**; někdy se označuje za „černý“ také celý rok. Slovo *černý* zde vyjadřuje **astrologicky nepříznivé hodnocení**, nikoli barvu měsíce, období bez měsíčního světla či zatmění. Study Buddhism

Různá měřítka nepříznivosti

Označení	Časový rozsah	Co vyjadřuje
Černý den	Určitá část konkrétního dne	Nepříznivý údaj vyznačený v almanachu.
Černý měsíc	Kalendářní měsíc	Širší období označené jako nepříznivé v živlových výpočtech.
Černý rok (*lo nag*)	Rok	Rok tradičně hodnocený jako obtížný.

Tato označení náležejí k **různým výpočetním vrstvám**. „Černý měsíc“ proto neznamená, že každá jeho hodina musí být stejně nepříznivá, ani z něj nelze bez dalšího odvodit hodnocení určitého dne pro konkrétního člověka. Tibetský astrolog při rozhodování o činnosti posuzuje také denní údaje almanachu a případně osobní údaje narození. Study Buddhism

Co je třeba rozlišit

Výraz **„černý“** se v tibetském prostředí vyskytuje i v názvu *nag rtsis*, tedy „černých výpočtů“, označujících astrologickou soustavu spojenou s živly a zvířecím cyklem. Název celé výpočetní tradice sám o sobě **neříká, že její výsledky jsou nepříznivé**. „Černý měsíc“ a „černý rok“ jsou naproti tomu hodnotící názvy určitých období. Study Buddhism

Černé měsíce ukazují, že tibetská astrologie neposuzuje čas pouze po jednotlivých datech. Vytváří také **rámec pro celý rok a jeho části**, do něhož se teprve zasazují konkrétní dny, hodiny a osobní výklady. Při práci s historickým almanachem je proto důležité vždy zjistit, *které* časové měřítko dané označení popisuje.

Související hesla: Černé výpočty (*nag rtsis*); Nepříznivé dny v tibetském almanachu; Šedesátiletý cyklus v tibetském kalendáři; Výběr příznivého dne v tibetské astrologii.

Černý měsíc v tibetské astrologii

tibetská astrologie

Černý měsíc je v jednom tibetském výpočetním postupu měsíc, jehož **zvíře stojí ve vztahu „čtvrtého nepřátelského znamení“ (*bzhi gshed*) ke zvířeti posuzovaného roku**. Neurčuje se tedy podle černé mewy měsíce. Nejprve se zjistí zvíře roku, od něj se vypočítají dvě znamení vzdálená po třech krocích v obou směrech a pak se vyhledají měsíce nesoucí tato zvířata. astrologysoftware.com

Výpočet na příkladu roku hada

V pořadí dvanácti zvířat počítáme **hada jako první**:

- Vpřed: had **1**, kůň **2**, ovce **3**, opice **4**.
- Vzad: had **1**, drak **2**, zajíc **3**, tygr **4**.

V **roce hada** tedy vyjdou měsíce **opice a tygra**. Teprve v tibetském kalendáři příslušného roku zjistíme, kdy tyto měsíce začínají a končí. Samotný název občanského měsíce, například „listopad“, k tomu nestačí. astrologysoftware.com

Která část měsíce se hodnotí nepříznivě

Popsaná tabulka dále rozlišuje **zvíře vypočteného měsíce**. Nepříznivé hodnocení nemusí pokrývat vždy celý měsíc:

Zvíře vypočteného měsíce	Rozsah tradičního nepříznivého hodnocení
Tygr, had, opice, vepř	Celý měsíc; první desetidenní úsek je hodnocen nejpřísněji
Myš, zajíc, kůň, pták	Prostřední část měsíce, přibližně 10.–20. lunární den
Vůl, drak, ovce, pes	Poslední desetidenní úsek

U **roku hada** spadají vypočtené měsíce tygra a opice do první řádky: podle tohoto postupu se za „černé“ označují **celé**, s odlišným hodnocením jejich postupných částí. Tabulka představuje **jednu doloženou výkladovou metodu**; při užití jiného almanachu je třeba zachovat pravidla jeho školy. astrologysoftware.com

Vztah k černému roku

Černý měsíc se zde určuje ze vztahu **zvířete roku a zvířete měsíce**. Naproti tomu **černý rok** z předchozího hesla vzniká kombinací jednoho ze čtyř určených **ročních zvířat** s **roční mewou 2**. Jde o dva odlišné testy, které mohou být použity ve stejném ročním výkladu. Při převodu konkrétního termínu je navíc nutné pracovat s tibetskými **lunárními dny**, jejichž číslování se nemusí jednoduše krýt s pořadím dnů občanského kalendáře. astrologysoftware.com

---

Související hesla: černý rok; čtvrté nepřátelské znamení; zvíře tibetského měsíce; tibetský lunární kalendář; roční horoskop.

Černý rok v tibetské astrologii

tibetská astrologie

Označení **„černý rok“** se v jednom tibetském ročním výpočtu používá pro **určitou kombinaci zvířete roku a roční mewy**. Nerozhoduje tedy pouze černá barva mewy. Podle popsaného pravidla musí mít rok **mewu 2, zvanou černá**, a zároveň být rokem **tygra, hada, opice nebo vepře**. Splněny musí být **obě podmínky současně**. www.astrologysoftware.com

Zvíře posuzovaného roku	Roční mewa	Výsledek podle tohoto pravidla
Tygr, had, opice nebo vepř	2	Černý rok
Tygr, had, opice nebo vepř	Jiné číslo	Podmínka není splněna
Kterékoli z ostatních osmi zvířat	2	Podmínka není splněna

Jak výsledek zjistit

Nejprve z tibetského kalendáře určíme **zvíře posuzovaného roku**. Poté zjistíme jeho **roční mewu** z almanachu nebo ji vypočítáme podle posloupnosti ročních mew používané příslušnou školou. Nakonec údaje porovnáme s tabulkou. **Rodná mewa člověka se do tohoto základního testu nedosazuje**: jde o označení charakteru daného roku. Osobní dopad roku se hodnotí až v dalších výpočtech podle údajů konkrétního člověka. www.astrologysoftware.com

Příklad: rok dřevěného hada 2025

V tibetském výkladu roku **dřevěného hada 2025** je roční mewa uvedena jako **2**. Had patří mezi čtyři zvířata vyjmenovaná v pravidle, takže tento rok splňuje obě podmínky a je v dané tradici označen jako **černý rok**. Jeho **roční prvek dřevo** a **prvek přiřazený mewě 2** jsou různé údaje: pro zde popsaný test je podstatné **zvíře had a číslo mewy 2**. The Mirror

„Černý rok“ je třeba odlišit od **černých výpočtů (*nag rtsis*)**, což je označení celé tibetské astrologie prvků. Stejně tak neznamená, že každý člověk narozený v roce hada, tygra, opice či vepře má automaticky nepříznivý osobní horoskop. Jde o **tradiční klasifikaci roční kombinace**; osobní výklad přidává další ukazatele a nepředstavuje jistou předpověď událostí. www.astrologysoftware.com

---

Související hesla: roční mewa; devět mew; dvanáct tibetských astrologických zvířat; džungci; rok překážek; osobní roční horoskop.

Číselné rozdíly mezi kalendáři Phugpa a Tsurphu

tibetská astrologie – kalendářní výpočty

Phugpa a **Tsurphu** jsou dvě tibetské kalendářní výpočetní tradice. Používají stejné základní hodnoty pro střední délku lunárního měsíce a střední pohyb Slunce a Měsíce, ale liší se **výchozími hodnotami** a pravidly pro zařazení přestupného měsíce. Proto mohou témuž občanskému dni přiřadit různá tibetská data. Rozdíl někdy činí jediný lunární den; v letech, kdy se liší zařazení přestupného měsíce, se může datum Losaru lišit zhruba o měsíc. ar5iv.labs.arxiv.org

Stejný postup, jiné výchozí hodnoty

U obou soustav lze zjednodušeně zapsat výpočet středního času lunárního dne takto:

střední čas = výchozí čas + počet měsíců × měsíční přírůstek + číslo lunárního dne × denní přírůstek

Obdobně se počítá střední poloha Slunce a měsíční anomálie. **Přírůstky** jsou v obou soustavách podle Jansonova srovnání stejné; liší se **výchozí čas, výchozí poloha Slunce a výchozí měsíční anomálie**. Následné tabulkové opravy proto mohou dát poněkud odlišný okamžik konce téhož lunárního dne. ar5iv.labs.arxiv.org

Aby šlo výchozí hodnoty přímo srovnat, Janson je přepočítal na **stejnou epochu**. Získal tyto přibližné rozdíly:

Porovnávaná hodnota	Tsurphu oproti Phugpa
Střední čas	o 0,046 dne později, přibližně o 66 minut
Střední poloha Slunce	o 4,78° dále
Výchozí měsíční anomálie	také se liší

Údaj **0,046 dne** je rozdílem *středních časů*, nikoli pevným rozdílem mezi všemi konečnými kalendářními daty. Po sluneční a měsíční opravě vypočítal Janson pro porovnávané konce lunárních dnů proměnlivý časový rozdíl přibližně **0,021 až 0,071 dne**, tedy asi **30 až 102 minut**. Když některý z těchto okamžiků leží blízko hranice kalendářního dne, mohou jej obě soustavy zařadit na různé dny. ar5iv.labs.arxiv.org

Příklad: zdvojená a vynechaná data v roce 2012

Jansonova tabulka pro **rok 2012** umožňuje vidět rozdíl bez dopočítávání celé epochy. V prvním tibetském měsíci uvádí:

Soustava	Zdvojené lunární datum	Vynechané lunární datum
Phugpa	5.	19.
Tsurphu	4.	20.

Obě soustavy začaly tento rok **ve stejný občanský den**. Přesto se uvnitř měsíce liší, které lunární číslo se objeví dvakrát a které se neobjeví vůbec. Čtenář tak může najít dvě odlišná tibetská označení téhož občanského dne, aniž by některý almanach nutně obsahoval chybu. Uvedená čísla označují **lunární data uvnitř prvního měsíce**, nikoli dny gregoriánského ledna. ar5iv.labs.arxiv.org

Příklad: rozdíl v datu Losaru

Ještě výraznější rozdíl ukazuje Jansonovo srovnání pro **rok 2014**:

Soustava	Vypočtený Losar 2014
Phugpa	2. března
Tsurphu	31. ledna

Zde nejde o časovou odchylku několika minut u jednoho lunárního dne. Podstatnou roli hraje **odlišné zařazení přestupného měsíce a číslování měsíců**. V jiných letech se datum Losaru může shodovat; například pro rok **2012** uvádí srovnání u obou soustav **22. února**. Pravidlo „Tsurphu začíná vždy o měsíc dříve“ by tedy bylo chybné. ar5iv.labs.arxiv.org

Jak porovnávat konkrétní almanachy

Při kontrole jednoho data je třeba postupovat v tomto pořadí: určit **soustavu**, ověřit **rok a případný přestupný měsíc**, potom porovnat **číslo měsíce, lunární datum a den v týdnu**. U vynechaného nebo zdvojeného data je nutné zaznamenat, ke kterému ze skutečných kalendářních dnů se zápis vztahuje. Přímé porovnání pouze podle čísla lunárního dne může skrýt, že oba almanachy vycházejí z odlišného měsíce. ar5iv.labs.arxiv.org

Rozdílná data ukazují účinek **odlišných početních pravidel**. Pro citování tibetského svátku, sestavení horoskopu nebo ověření almanachu proto nestačí uvést „podle tibetského kalendáře“: je vhodné napsat **Phugpa** nebo **Tsurphu**, případně jméno konkrétního použitého almanachu.

Související hesla: Phugpa; Tsurphu; Výpočet vynechaného a zdvojeného lunárního data; Výpočet přestupného měsíce v tibetském kalendáři; Výpočet prvního dne tibetského roku (Losar); Délka tibetského roku a posun vůči ročním dobám.

Číslo *mewa* a trigram tibetského lunárního data

V tibetských výpočtech živlů dostává **každé lunární datum** vedle zvířete a živlu také **číslo mewa** a **trigram**. Jde o dvě samostatné řady: čísla mewa se opakují po **devíti** datech, trigramy po **osmi**. Obě se začínají počítat od prvního data **jedenáctého tibetského měsíce**, který je výchozím měsícem astrologického roku. Study Buddhism

Jak se řady počítají

Prvnímu datu jedenáctého měsíce náleží **mewa 1** a trigram **oheň ☲ (*li*)**. Při každém dalším očíslovaném lunárním datu se číslo mewa zvýší o jedna; po 9 následuje znovu 1. Trigram postoupí o jedno pole po obvodu trigramového čtverce ve směru hodinových ručiček. Po osmém trigramu se vrací k ohni. Study Buddhism

Pořadí lunárního data od začátku výpočtu	Číslo mewa	Trigram
1.	1	oheň ☲
2.	2	země ☷
3.	3	jezero ☱
4.	4	nebe ☰

Pořadí lunárního data od začátku výpočtu	Číslo mewa	Trigram
5.	5	voda ☵
6.	6	hora ☶
7.	7	hrom ☳
8.	8	vítr ☴
9.	9	oheň ☲
10.	1	země ☷

Všimněme si **devátého data**: trigram se již vrátil k ohni, ale mewa teprve dosáhlo čísla 9. **Desáté datum** má znovu mewa 1, zatímco trigram pokračuje zemí. Obě řady se tedy společně vrátí ke stejné dvojici až po **72 očíslovaných datech**, což je nejmenší společný násobek osmi a devíti. Study Buddhism

Příklad na přechodu mezi měsíci

Výpočet se po třicátém očíslovaném datu **nevrací automaticky na mewa 1 a trigram oheň**. Následující datum má v souvislé řadě pořadové číslo 31:

- U mewa připadá na 31. datum **číslo 4**: po třech úplných devíticích zbývá čtvrté místo.
- U trigramů připadá na 31. datum **sedmý člen řady, hrom** ☳: po třech úplných osmicích zbývá sedmé místo.

Pokud tedy počítáme od prvního data jedenáctého měsíce, první očíslované datum následujícího měsíce má v tomto postupu **mewa 4 a trigram hrom** ☳. Study Buddhism

Vynechané lunární datum ve výpočetní řadě své místo má, ale nepřipadne samostatnému dni. U zdvojeného data a vloženého měsíce se zápis do občanského kalendáře řídí příslušným kalendářním postupem. Při převodu konkrétního dne je proto nutné nejprve určit jeho správné tibetské lunární datum. V bönské variantě se navíc pořadí denních čísel mewa může pro ženy počítat opačným směrem. Study Buddhism

---

Související hesla: Výpočet ročního čísla *mewa*; Postupující číslo *mewa*; Osm trigramů; Vynechané a zdvojené lunární datum.

Číslo mewa tibetského měsíce ve škole Tsurphu

tibetská astrologie – měsíční cykly

Ve škole **Tsurphu** se číslo mewa přiřazuje také **celému tibetskému měsíci**. Není to totéž co mewa jednotlivého občanského dne ani číslo odvozené z pořadí lunárního data. Měsíční mewa postupuje od měsíce k měsíci **o jedno číslo dolů** v řadě 1 až 9; po jedničce následuje devítka. Svante Janson tento postup vyjadřuje vzorcem pro měsíc číslo **M** v tibetském roce začínajícím v gregoriánském roce **Y**. studyres.com

Výpočet

Měsíční mewa = zbytek čísla [3 − (12 × Y + M)] po dělení devíti.

Při **zbytku nula použijeme číslo 9**. Pokud je výraz v hranaté závorce záporný, přičítáme k němu násobky devíti, dokud nedostaneme číslo od 1 do 9. To je pouze způsob, jak zapsat opakující se devítičlenný cyklus; záporné číslo mewa neexistuje. studyres.com

Pro **první měsíc roku začínajícího v roce 2026** dosadíme **Y = 2026** a **M = 1**:

3 − (12 × 2026 + 1) = 3 − 24 313 = −24 310

K číslu −24 310 přičteme vhodný násobek devíti. Vyjde **mewa 8**, tedy **bílá osmička**. Následující řádné měsíce lze počítat už pouhým sestupem: **druhý měsíc má 7, třetí 6**. Po prvním měsíci s číslem 1 se pokračuje měsícem s číslem 9.

Kontrola na přechodu mezi roky

Dvanáct řádných měsíců znamená dvanáct kroků dolů. Protože dvanáct je v devítičlenném cyklu totéž co **tři kroky**, číslo prvního měsíce následujícího roku bude o tři místa nižší než číslo prvního měsíce roku předcházejícího. V našem příkladu:

Tibetský rok začínající v roce	Mewa 1. měsíce	Mewa 2. měsíce
2025	2	1
2026	8	7
2027	5	4

Například mezi prvním měsícem roku 2026 a prvním měsícem roku 2027 vede sestup **8 → 7 → 6 → 5**. Z tabulky je zároveň patrné, proč by bylo chybné předpokládat, že první měsíc dostane každý rok číslo pouze o jednu nižší. studyres.com

Přestupný měsíc

Objeví-li se **přestupný měsíc**, dostává v tomto systému **stejné měsíční astrologické údaje jako řádný měsíc téhož čísla**. Při praktickém čtení almanachu proto nepřidáme jeden další krok devítičlenného cyklu jen proto, že se měsíc v kalendáři objevil dvakrát. Přestupný a řádný měsíc se shodným číslem mají shodné měsíční mewa; další číslo připadne až následujícímu *jinak očíslovanému* měsíci. Samotný výskyt přestupného měsíce je však nutné určit kalendářním výpočtem. studyres.com

Vzorec je určen **pro měsíční údaj školy Tsurphu**. Při srovnání almanachů je třeba nejprve ověřit školu, tibetský rok a číslo měsíce. Číslo měsíčního mewa pak nelze bez dalšího použít jako výsledek pro den narození: denní a roční mewa mají odlišná pravidla.

Související hesla: Výpočet zvířete a prvku tibetského měsíce; Výpočet přestupného měsíce v tibetském kalendáři; Průběžné číslo tibetského měsíce (*zla dag*); Výpočet mewa kalendářního dne z juliánského čísla; Číselné rozdíly mezi kalendáři Phugpa a Tsurphu.

Čtvrté nepřátelské znamení (*bzhi gshed*)

tibetská astrologie

Bzhi gshed označuje vztah mezi rodným zvířetem a zvířetem, které leží v dvanáctičlenném kruhu **na čtvrtém místě při počítání včetně výchozího znamení**. Počítá se **oběma směry**, takže jednomu rodnému zvířeti odpovídají **dvě** takto určená zvířata. Tibetský astrologický slovník je popisuje jako znamení ležící o tři kroky před rodným zvířetem nebo za ním. Study Buddhism

Výpočet krok za krokem

Použijeme pořadí **myš – vůl – tygr – zajíc – drak – had – kůň – ovce – opice – pták – pes – vepř** a poté znovu myš. Rodné zvíře má při obou počítáních číslo **1**. studybuddhism.com

Pro člověka narozeného v **roce koně** dostaneme:

Směr počítání	První až čtvrté zvíře	Výsledek
Vpřed	Kůň (1), ovce (2), opice (3), pták (4)	**Pták**
Vzad	Kůň (1), had (2), drak (3), zajíc (4)	**Zajíc**

V ročním cyklu se tedy pro narozeného v roce koně sleduje konfigurace *bzhi gshed* v **roce ptáka i v roce zajíce**. Počítání „čtvrtého“ může při prvním čtení mást: od koně k ptáku jsou **tři přechody**, protože kůň už je započten jako první. Study Buddhism

Kdy se oba roky objeví

Při postupném běhu roků přijde první ze dvojice po **třech letech** od roku narození, druhý po **devíti letech**. Podle tibetského způsobu počítání věku, v němž je rok narození prvním rokem života, jde tedy o **4. a 10. rok života**; dvojice se následně opakuje po dvanácti letech jako **16. a 22. rok**, **28. a 34. rok** a dále. Které z obou zvířat přijde dříve, ukáže jejich poloha v cyklu. Study Buddhism

Bzhi gshed se liší od **sedmého protilehlého znamení (*bdun zur*)**, které je pro každé rodné zvíře jen **jedno** a leží přesně na opačné straně kruhu. Liší se také od **roku překážek (*lo kag*)**, při němž se vrací samo rodné zvíře. Men-Tsee-Khang uvádí všechny tyto roční konfigurace jako samostatné kategorie. Jejich označení vyjadřují tradiční astrologické hodnocení vztahu znamení, nikoli jistou předpověď konkrétní události. mentseekhang.org

---

Související hesla: dvanáct tibetských astrologických zvířat; sedmé protilehlé znamení; rok překážek; tibetské počítání věku; roční horoskop.

Čtyři způsoby planetárního pohybu

tibetská astrologie

Tibetské kaláčakrové výpočty rozlišují u pěti viditelných planet **čtyři způsoby pohybu** (*’gros bzhi*). Výraz *’gros* znamená „chod“ nebo „postup“ a vystihuje způsob, jakým početní model

popisuje změnu vypočtené polohy planety. Tyto názvy patří k tradičnímu matematickému jazyku, jímž se sestavovaly planetární údaje pro almanach a horoskop. Study Buddhism

Tibetský název	Přibližný český význam
dal ’gros	pomalý chod, bod zpomalení
mgyogs ’gros	rychlý chod, bod zrychlení
’byung ’gros	výchozí či ustálený chod
’khyog ’gros	ohýbající se, stranový či klikatý chod

České výrazy jsou **pomůckou k četbě**, nikoli přesnými názvy čtyř jednoduše pozorovatelných úseků dráhy. V popsaném postupu se spolu s vypočtenou polohou planety uvádí také jedna ze čtyř stran; toto směrové označení souvisí s tím, který „chod“ jí početní soustava právě přisuzuje. studybuddhism.com

Souvislost s opravou planetární polohy

Při výpočtu se nejprve stanoví **střední poloha** planety podle pravidelného denního postupu. Potom se opravuje, aby model zachytil nerovnoměrnost jejího zdánlivého pohybu. U pěti planet kaláčakrový výklad rozlišuje pomalou a rychlou část opravy. Čtveřice „chodů“ patří do tohoto širšího způsobu popisu planetární dráhy; její položky proto nelze vyložit jen podle běžného významu slov „rychle“ a „pomalu“. studybuddhism.com

Výpočet není pro všechny planety zcela stejný. Merkur a Venuše se na obloze drží poblíž Slunce, zatímco Mars, Jupiter a Saturn se od něj mohou úhlově vzdálit až do opozice. Tradiční postup proto při opravách jejich poloh používá odlišné vazby na vypočtenou polohu Slunce. studybuddhism.com

Co nám názvy říkají

Čtyři „chody“ ukazují, že tibetští počtáři nepracovali s představou planet pohybujících se po zvířetníku stále stejně rychle. Pro účely almanachu potřebovali pravidla, která střídání zdánlivě rychlejšího a pomalejšího postupu vyjádří **aritmetickými opravami**. V historickém textu tedy výraz „chod planety“ často označuje určitou fázi výpočtu a její zařazení, nikoli samostatnou předpověď o člověku. studybuddhism.com

---

Související hesla: Efemeridové výpočty v tibetské astrologii; Početní deska tibetských astrologů; Kaláčakra; Planetární vládci znamení.

Čtyři způsoby pohybu planet (*’gros bzhi*)

tibetská astrologie – planetární výpočty

Výraz **čtyři způsoby pohybu planet** (tibetsky *’gros bzhi*) označuje třídění planetárního pohybu používané při čtení tibetských astrologických údajů. Alexander Berzin uvádí, že vedle vypočtené polohy planety může být zaznamenán také **směr její orientace vůči Slunci**; tento směr současně vyjadřuje jeden ze čtyř způsobů pohybu. Jde o další údaj, který nelze vyčíst z jediného čísla ekliptikální délky bez znalosti pravidel dané výpočetní tradice. studybuddhism.com

Označení čtyř způsobů

V Berzinově terminologii se rozlišují tyto podoby: studybuddhism.com

Tibetský název	Pracovní český překlad
dal 'gros	pomalý chod
mgyogs 'gros	rychlý chod
'byung 'gros	výchozí či rovnoměrný chod
'khyog 'gros	stáčivý chod

České překlady mají čtenáři pomoci rozlišit názvy. Ze slova „pomalý“ nebo „rychlý“ se **nemá odvozovat konkrétní počet stupňů za den**, pokud nemáme před sebou vypočtené polohy pro příslušné dny. Podobně „stáčivý“ sám neurčuje jediný přesný okamžik obratu planety. Berzin spojuje toto třídění se způsobem, jak je při výpočtu a výkladu popsána poloha planety vzhledem ke Slunci. studybuddhism.com

Vztah k planetárním opravám

V heslech **Pomalá poloha planet v tibetském výpočtu** a **Výsledná poloha planety v tibetském almanachu** se objevily dvě tabulkové opravy. První upravuje střední *pomalou polohu* planety; druhá vede k její výsledné, tradičně *rychlé poloze*. Pojmy *pomalý* a *rychlý* se tedy vyskytují **jak v názvech výpočetních kroků, tak v názvech způsobů pohybu**. Při překladu konkrétního řádku almanachu je nutné zjistit, zda text označuje *číselný mezivýsledek*, nebo *kategorii pohybu*. Samotný výraz „rychlá poloha“ ještě neznamená, že planeta byla zařazena do kategorie „rychlý chod“. ar5iv.labs.arxiv.org

Praktický zápis při rozboru almanachu může vypadat například takto: „Mars: výsledná délka 110,46°; způsob pohybu: údaj převzatý z příslušného řádku almanachu.“ Číslo 110,46° pochází z výpočtu v hesle **Výsledná poloha planety v tibetském almanachu**. **Ze samotného tohoto čísla nelze poctivě doplnit, který ze čtyř chodů almanach uvádí.** K tomu potřebujeme další údaj nebo úplné pravidlo jeho stanovení.

Není to prostý seznam přímého a zpětného pohybu

Tady je potřebná terminologická opatrnost. Berzin výslovně píše, že **zpětný pohyb**, jakkoli byl znám, neuvádí jako jednu ze čtyř kategorií ve svém výkladu *'gros bzhi*. Proto postup v hesle **Rozpoznání zpětného pohybu planety z tibetských výpočtů** — porovnání výsledných délek v sousedních dnech — **sám neurčuje název jednoho ze čtyř chodů**. studybuddhism.com

Existuje však **rozdíl v překladech a výkladu názvosloví**: slovníkový záznam odkazující na Henningovu práci shrnuje *'gros bzhi* slovy „rychlý, pomalý, obracející se a postupující“, zatímco Berzin uvádí výše vypsanou čtveřici. Bez porovnání konkrétního tibetského textu a pravidel příslušného almanachu bych tyto anglické seznamy nepřeváděl automaticky na jednu totožnou českou tabulku. Pro encyklopedii je užitečné ponechat **tibetské názvy** a u sporného označení uvést, čí překlad používáme. Study Buddhism

Související hesla: Pomalá poloha planet v tibetském výpočtu; Výsledná poloha planety v tibetském almanachu; Rozpoznání zpětného pohybu planety z tibetských výpočtů; Konjunkce planety se Sluncem v tibetském výpočtu.

Ču-cchö a ču-srang: časové jednotky tibetských výpočtů

tibetská astrologie – jednotky času

V tibetských astronomických a kalendářních výpočtech se čas často zapisuje v jednotkách **čucchö** (tibetsky *chu tshod*) a **čusrang** (*chu srang*). Při dělení běžného dne platí **60 čucchö na den** a **60 čusrang na jedno čucchö**. Jedno čucchö tak odpovídá **24 dnešním minutám** a jedno čusrang **24 dnešním sekundám**. Výrazy souvisejí s tradičním měřením času; jejich český překlad jako „hodina“ a „minuta“ může být zavádějící, protože nejde o šedesátiminutovou hodinu a šedesátisekundovou minutu. kalacakra.org

Jednotka	Vztah v tibetském zápisu	Hodnota při dělení 24hodinového dne
Den	60 čucchö	24 hodin
1 čucchö (*chu tshod*)	60 čusrang	24 minut
1 čusrang (*chu srang*)	1/60 čucchö	24 sekund

Dvanáct dvouhodinových úseků dne představuje jiné členění: jeden takový úsek obsahuje **pět čucchö**, protože **5 × 24 minut** = **120 minut**. Mezi oběma způsoby zápisu tedy lze převádět, ale jejich jednotky se nesmějí ztotožnit. ladakhstudies.org

Převod číselného zápisu

Máme-li časový odstup zapsaný jako **13 čucchö a 25 čusrang**, převedeme obě složky zvlášť:

13 × 24 minut = **312 minut**

25 × 24 sekund = **600 sekund** = **10 minut**

Celkem jde o **322 minut**, tedy **5 hodin a 22 minut**. Jde o *časový odstup od zvoleného počátku*, nikoli automaticky o údaj **05:22** na hodinách. K tomu bychom ještě museli vědět, odkdy příslušný výpočet čas počítá. kalacakra.org

Opačně lze například odstup **2 hodiny a 10 minut** převést takto: je to **130 minut**. Pět čucchö představuje **120 minut**; zbývajících **10 minut** je **25 čusrang**. Výsledek je tedy **5 čucchö a 25 čusrang**. Při kontrole vždy platí, že počet čusrang má být po úpravě **menší než 60**: zápis „4 čucchö a 75 čusrang“ upravíme na **5 čucchö a 15 čusrang**.

Co znamená počátek měření

V tabulce almanachu se takový zlomek může vztahovat k **počátku nebo konci určité početní jednotky**, například dne použitého při astronomickém výpočtu. Bez informace o této výchozí události nelze samotné „13;25“ bezpečně převést na místní občanský čas. Je třeba zjistit, zda pramen udává čas od začátku dne, od jiné vypočtené hranice, nebo používá stejné názvy

jednotek při dělení **oblouku** měsíčního souhvězdí. Odborný popis kalendářních programů výslovně uvádí, že šedesátinové členění se používá také pro měsíční souhvězdí. Čísla tedy získají časový význam až podle veličiny, kterou tabulka vyjadřuje. kalacakra.org

Praktické pravidlo při přepisu do Wordu je uvést u výsledku jednotky slovy: například **„13 ču-cchö, 25 ču-srang = 5 h 22 min od zvoleného počátku“**. Tím se zachová původní údaj i jeho přepočet a zároveň zůstane zřejmé, co ještě potřebujeme znát pro určení hodinového času.

Související hesla: Dvanáct dvouhodinových úseků dne v tibetské astrologii; Výpočet středního konce lunárního dne; Lunární den v týdnu v tibetském kalendáři; Smíšený poziční zápis v tibetských kalendářních výpočtech; Tibetský almanach (*lo tho*).

D

Dbang thang — schopnost a moc v tibetské astrologii

tibetská astrologie

Dbang thang (tibetsky *dbang thang*) označuje osobní **schopnost uplatnit sílu, vliv a záměr**. Patří k pěti složkám posuzovaným v tibetském **džungci**, astrologii prvků. Podle souvislosti se překládá jako „moc“, „schopnost“, „síla“ nebo „úspěch“. Žádný z těchto českých výrazů však nepokrývá celý jeho význam: nejde jen o politickou moc ani pouze o tělesnou sílu. Dharma Dictionary

Dbang thang jako astrologický údaj

V kamínkových výpočtech se pro *dbang thang* stanoví prvek z okruhu **dřeva, ohně, země, železa a vody**. Jde o jeden z osobních údajů odvozovaných z kombinace zvířete a prvku roku narození. Pro výklad určitého pozdějšího roku se určí odpovídající roční údaj a oba prvky se porovnají. Tradiční interpretace sleduje, zda jejich vztah schopnost člověka v daném období podporuje, oslabuje, nebo staví před překážky. Study Buddhism

V textech se lze setkat také se zkrácenou podobou **dbang** a s označením *dbang rdel* pro prvek této složky v kamínkových výpočtech. Při čtení horoskopu je důležité rozlišit samotnou **oblast výkladu** (*dbang thang*) od **prvku**, který jí byl při výpočtu přiřazen. Study Buddhism

Co se z něj vykládá

Dbang thang se vztahuje především ke schopnosti **dosáhnout výsledku**. Tradiční výklad jej může spojovat s úspěchem při práci, obchodování, správě věcí či v jiných činnostech, které vyžadují rozhodování a prosazení záměru. Součástí starších významů pojmu je také osobní vliv nebo vážnost. Konkrétní výklad proto záleží na otázce, s níž člověk za astrologem přichází, i na ostatních údajích horoskopu. Dharma Dictionary

Dbang thang není totéž co větrný kůň (*rlung rta* či *klung rta*). Oba pojmy mohou souviset s úspěchem, ale rozlišují dvě stránky tradičního výkladu: *dbang thang* se zaměřuje na schopnost a vliv člověka, zatímco větrný kůň na příznivé okolnosti a štěstí provázející jeho jednání. Také životní síla (*srog*), tělo (*lus*) a životní princip (*bla*) mají vlastní údaje. Study Buddhism

Osobní schopnost a proměnlivý čas

Základní údaj odvozený z narození zůstává výchozím bodem, **roční vztah prvků se však mění**. Horoskop tak může hodnotit určité období jako příznivější pro uskutečňování záměrů a jiné jako obtížnější. Takové hodnocení patří k tradičnímu astrologickému výkladu; nepředstavuje měření schopností člověka ani záruku úspěchu či neúspěchu. Jeho smysl je patrný až společně s ostatními složkami horoskopu a s konkrétní činností, kterou má člověk na mysli. Study Buddhism

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy ***Encyklopedie astrologie: Tibet*.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.